

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького
Факультет суспільного благополуччя та здоров'я людини

Кафедра філософії та педагогіки

МИЧКА ЮРІЙ ОЛЕГОВИЧ

РОЛЬ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ВИКЛАДАЧА ЗВО

Кваліфікаційна робота

галузь знань А Освіта

спеціальність А1 Освітні науки

ОПП Освітні, педагогічні науки

Науковий керівник

Доцент кафедри філософії та
педагогіки, кандидат педагогічних
наук, доцент

Дзюбинська Х.А.

Львів – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	8
1.1. Огляд літературних джерел	8
1.2. Поняття та зміст наукової діяльності викладача ЗВО	14
1.3. Наукова діяльність як складова професійної культури викладача....	20
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧА ЗВО	28
2.1. Форми та механізми реалізації професійного розвитку через науку.	28
2.2. Проблеми та перспективи наукової активності викладачів ЗВО в Україні.....	39
2.3. Міжнародна наукова співпраця та інтеграція викладачів ЗВО у світовий дослідницький простір.....	47
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	56
3.1. Методологія дослідження.....	56
3.2. Результати дослідження.....	58
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

У контексті глибоких трансформацій української системи вищої освіти, що спричинені процесами євроінтеграції, цифрової модернізації, гуманітарними викликами та війною, дедалі виразніше постає потреба переосмислити роль викладача не лише як транслятора знань, а як активного дослідника – науковця, творця інтелектуального продукту. Адже наукова діяльність визначає професійну зрілість викладача, його включеність у глобальну академічну спільноту, інтелектуальну мобільність, рефлексивне мислення та реалізацію його інноваційного потенціалу.

Актуальність цієї теми зростає через необхідність руху від формального, рутинного виконання наукових обов'язків до усвідомлення науки як особистісного простору самореалізації й як основи академічної автономії. Це особливо важливо на фоні оновлення стандартів вищої освіти в Україні: переходу до компетентісно-орієнтованого та дослідницького підходу. Виникає питання: чи здатний викладач українського ЗВО виконувати роль і дидактика, і дослідника на професійному рівні, і чи є він готовим до такого перезапуску своєї місії – аналіз механізмів і чинників наукового росту стає ключовим у контексті відповіді на це питання.

У глобалізованому освітньому середовищі наукова активність викладача (публікації, участь у міжнародних конференціях, грантових проектах, академічній співпраці) виступає індикатором його професійної легітимності. Це формує академічну репутацію викладача, впливає на якість освітнього процесу та імідж університету. Авторитетна доповідь European University Association наголошує, що наука в університеті – далеко не другорядне заняття, а системотвірний елемент, від якого залежить конкурентоспроможність освітньої інституції та академічна довіра до неї [32].

Особливо важливим стає функціонування наукової діяльності в умовах війни – вона стабілізує професійну ідентичність викладача, допомагає зберегти

зв'язок із академічною спільнотою, підтримати мислення на випередження й планування майбутнього навіть у кризових обставинах. Наука перетворюється на засіб внутрішньої мобілізації й відповіді на виклики часу. Наприклад, дослідження показують, що українські університетські науковці не лише продовжують публікувати роботи попри екстремальні обставини, а й розширюють міжнародні спільні публікації; у 2023 році близько 32 % публікацій університетів мали міжнародне співспівавторство, хоча і залишаються нижчими, ніж у розвинених країнах (~60–70 %) [53].

Також в умовах цифрової трансформації освіти, зокрема ініціатив, спрямованих на побудову цифрового освітнього середовища відповідно до Digital Education Action Plan (2021–2027), зростає роль наукових досліджень, технологій спільного користування, хмарних платформ та open science практик — які зміцнюють автономію інституцій і забезпечують інтеграцію в європейські дослідницькі мережі [84].

Отже, аналіз ролі наукової діяльності в професійному зростанні викладача ЗВО є стратегічно важливим як у практичному, так і концептуальному вимірах. Це відкриває шлях до формування академічно зрілих, самостійних особистостей, що здатні працювати в умовах академічної мобільності, інноваційності та етичної доброчесності. Дослідження бар'єрів, механізмів підтримки і перспектив розвитку науки серед викладачів відкрило б можливості не лише для пояснення сучасних реалій української університетської освіти, а й для розробки ефективних стратегій її трансформації.

Ключові акценти, що їх слід розставити, щоб висвітлити тему наукової діяльності у професійному становленні викладача ЗВО є такими:

1. Викладач як науковець-дослідник — його роль значно ширша за викладання, наука стає ядром професійної зрілості [19].

2. Провідна роль науки в архітектурі університету – це не опція, а фундаментальна складова конкурентоспроможності та академічної довіри [11; 21].

3. Кризова мобілізація через університетську науку – наука допомагає зберегти професійну ідентичність та активність навіть під час війни [72].

4. Цифрова модернізація як каталізатор науки – розвиток цифрових платформ і open science практик, їх інтеграція з європейськими процесами (наприклад, через ERASMUS+, DigiUni) активізує наукову роботу викладацького складу [22; 26; 48].

Попри те, що автори не оминають теми зв'язку науки та викладання, особливо в університетському середовищі, проблема професійного становлення викладача та роль науки в цьому процесі залишається не до кінця висвітленою.

Об'єкт дослідження – професійне становлення викладача закладу вищої освіти в умовах сучасних трансформацій системи вищої освіти.

Предмет дослідження – роль і специфіка наукової діяльності як чинника професійного становлення викладача ЗВО, її вплив на формування академічної автономії, розвиток інтелектуального потенціалу та підвищення якості освітнього процесу.

Мета дослідження – з'ясувати зміст і роль наукової діяльності у професійному становленні викладача закладу вищої освіти, визначити її значення для формування професійної культури, виявити проблеми та перспективи наукової активності в сучасних умовах розвитку української та європейської вищої освіти.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до визначення сутності та змісту наукової діяльності викладача закладу вищої освіти.
2. Розкрити значення наукової діяльності як складової професійної культури викладача та фактора його академічної автономії.

3. Охарактеризувати форми та механізми реалізації професійного розвитку викладача ЗВО через залучення до наукової діяльності.

4. Виявити основні проблеми, бар'єри та чинники, що впливають на наукову активність викладачів українських університетів.

5. Окреслити перспективні напрями посилення ролі наукової діяльності у професійному становленні викладача в умовах сучасних трансформацій освіти та інтеграції у європейський освітній і науковий простір.

Для виконання поставлених завдань доцільне застосування комплексу методів дослідження, зокрема: аналіз наукової літератури (для вивчення вітчизняних і зарубіжних досліджень щодо ролі науки в професійному розвитку викладачів, академічної культури, освітньо-наукової діяльності університетів); порівняння (для зіставлення українського досвіду організації наукової діяльності викладачів з європейськими та світовими практиками (наприклад, рекомендації *European University Association* чи *OECD*)); синтез і узагальнення (з метою виокремлення ключових характеристик і тенденцій наукової діяльності, які впливають на професійну ідентичність та кар'єрний розвиток викладача); системний підхід (для розгляду наукової діяльності як елементу цілісної професійної культури викладача, що взаємопов'язаний з освітньою, виховною, організаційною функціями).

Практичними методами, які сприяють досягненню поставленої мети, отже – розв'язанню завдань, є метод анкетування науково-педагогічних працівників та метод моделювання для укладення концептуальної моделі впливу науки на професійне становлення викладача ЗВО.

Теоретичне значення полягає в уточненні та поглибленні наукових уявлень про місце і роль наукової діяльності у структурі професійного становлення викладача закладу вищої освіти. Дослідження дозволяє розкрити взаємозв'язок між науковою діяльністю і професійною культурою викладача, окреслити її як системоутворювальний чинник академічної ідентичності та

автономії. Результати сприяють розвитку сучасної педагогічної теорії, оскільки доповнюють понятійно-категоріальний апарат у сфері педагогіки вищої школи та науково-педагогічної діяльності. Вони також створюють підґрунтя для розробки моделей і концепцій, що пояснюють механізми професійного розвитку викладача в умовах глобалізації, цифровізації та гуманітарних викликів.

Практичне значення полягає у можливості використання отриманих результатів для вдосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації викладачів ЗВО, розробки програм академічного розвитку, стратегій стимулювання наукової активності й інтеграції викладачів у міжнародний науково-освітній простір. Запропоновані висновки й узагальнення можуть бути застосовані в організації роботи наукових шкіл, у створенні внутрішніх університетських механізмів підтримки досліджень, у формуванні інституційної політики щодо академічної доброчесності та наукової мобільності. Практичні результати також можуть бути корисними для органів державної влади й освітніх політиків у процесі оновлення стандартів вищої освіти, орієнтованих на компетентнісний і дослідницький підхід.

Структура кваліфікаційної роботи включає вступ, три розділи («Теоретичні засади наукової діяльності викладача закладу вищої освіти», «Вплив наукової діяльності на професійний розвиток викладача ЗВО», «Результати власних досліджень»), висновки, список використаної літератури, що включає 90 найменувань. Загальний обсяг роботи – 79 сторінок. Текст ілюструють 3 таблиці, 11 рисунків, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Огляд літературних джерел

Зростання конкуренції у середовищі вищої освіти, що має одразу два взаємопов'язані виміри: внутрішній (серед викладачів в умовах зменшення кількості бажаючих здобувати вищу освіту) й зовнішній (між закладами вищої освіти, понад те – між освітніми системами різних країн), призвело до виникнення напруги потенціалів та «гри м'язами» у вигляді рейтингування за різними критеріями, серед яких публікаційна активність посідає одне з чільних місць. Так виник ефект «Publish or Perish» («Опублікуй чи помри») (рис. 1.1), що є чинником тиску та створив наслідки для академічної науки у світовому вимірі.

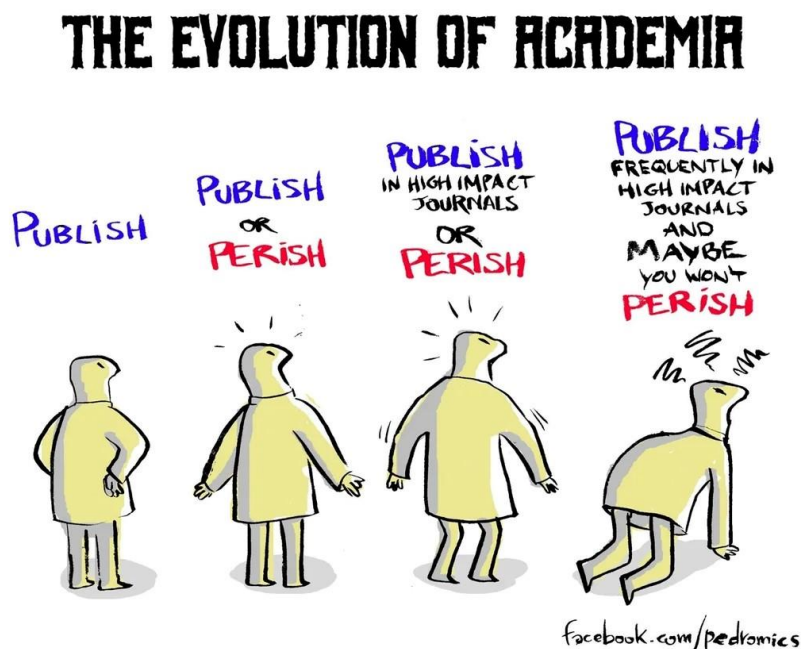

Рис. 1.1. Сатира на вимогу якнайбільше публікуватися [74]

Статті на Wikipedia [43] та інших популярних ресурсах [63] пояснює феномен «publish or perish» як систематичний тиск на науковців публікувати багато, щоби зберегти чи підвищити їхній академічний статус. Це призводить до орієнтації на кількість, зниження якості досліджень, можливих зловживань та реплікаційної кризи (кризи відтворюваності, за якої чимало наукових досліджень наукових досліджень важко або неможливо повторити або відтворити, що, по-перше, викликає сумніви в тому, чи вони насправді проводилися, а, по-друге, призводить до лавиноподібного зростання кількості інформації). Особливо відчутною ця криза є в суспільно-гуманітарних науках, коли неможливо виділити ключові дослідження теми, з одного боку, та вихолощується наукова новизна – з іншого. Не менш руйнівні наслідки бачимо, наприклад, у медицині. Схожі висновки підтверджуються в статті J. Kluger, де описані випадки масових випадків шахрайства та фальсифікацій через тиск публікуватись швидко й часто [61]. Вже створений та діє однойменний додаток, з допомогою якого можна шукати власні цитування [6].

Вище ми згадали реплікаційну кризу (кризу відтворення), що охоплює проблему, у зв'язку з якою понад 70 % науковців не змогли відтворити результати чужих досліджень, що підірвало довіру до сучасної академічної науки. Ця проблема вже віднесена до безпекових [39; 40; 52] Також J. Ioannidis [57], професор Стенфордського університету, стверджує, що тиск на публікаційну активність стимулює маніпуляції даними (помилкові висновки, p-hacking – підгонку даних, отже, їх фальсифікацію), що теж ускладнює відтворюваність та надійність результатів [82].

Ще одним із викликів, що прямо стосуються університетської науки, є власне виклики публікаційної системи та монополізація видавництва. Стаття в «The Guardian» (травень 2025) [50] розкритикувала нинішню наукову публікаційну систему: заохочення масових публікацій, високі публікаційні збори, комерціалізація науки й виснаження наукового жанру формує кризу

довіри. Окремі рішення (наприклад, SciELO у Латинській Америці [30]) демонструють альтернативні моделі з некомерційною архітектурою.

Термін «serials crisis» («криза жанру») описує фатально зростаючі ціни передплат на наукові журнали, що перевищують бюджети університетських бібліотек, підривають доступність літератури та заохочують утворення «тіньових бібліотек», які своєю чергою тягнуть за собою порушення авторських прав. І тут варто згадати також і соціальний бік, коли далеко не у всіх країнах університетські бібліотеки здатні оплатити такі кошти, а, крім того, зовсім не всі автори можуть оплатити OpenAccess-статтю, вартість якої перевищує місячну зарплатню мінімум утричі.

Це загострює конфлікти інтересів та етичні ризики в академічному публікуванні.

Публікації про конфлікт інтересів у наукових публікаціях містять кейси випадків, коли редактори, автори чи видавці мають фінансові чи політичні зацікавлення [76; 80]. Це включає практики примусового цитування, непрозорі джерела доходів журналів і подвійні стандарти при розкритті конфліктів. Крім того, слід брати до уваги фізичну неспроможність редакторів та рецензентів селекціонувати вал статей, що надходять. Подібні проблеми викривають недовіру до редакційних процесів та сприяють зловживанням у публікаційній системі.

Проблеми академічного рейтингу університетів, що вже були згадані вище, теж відобразилися на фокусуванні наукової роботи. У роботі van Raan (2005) [86] аналізуються технічні та методологічні обмеження міжнародних рейтингів університетів, особливо в соціальних науках і гуманітаристиці. Виявлено низьку кореляцію між експертними оцінками та бібліометричними показниками, що ставить під сумнів надійність ранжування. У темі розподілу наукової продуктивності та впливу систем вибіркового фінансування G. Abramo та співавт. вказують, що в менш конкурентних системах (як Україна,

хоч автори називають Італію) такий підхід може карати (ставити у не вигідні умови) найкращих учасників, якщо вони – в низькорейтингових закладах вищої освіти [31]. Цей же висновок можна поширити і на вчених з небагатих країн, які відчують труднощі з фінансуванням як досліджень, так і публікацій.

Крім перелічених, є ще проблема деформації метрик, що втілюють ефект закону Гудхарта. Так, наприклад, дослідження М. Fire та С. Guestrin [47] демонструє, що коли показники (наприклад, h-індекс, кількість публікацій) стають цілями, тоді вони втрачають свою коректність як метрики. Це формує надмірне «оптимізування» підметрик, зменшує їхню достовірність і призводить до появи поверхових або нефундаментальних робіт. Зокрема автори зазначають, що академічне середовище зазнає глибоких структурних змін, що проявляються у стабільному зростанні кількості публікацій та модифікації моделей публікаційної діяльності. Водночас основні індикатори академічної результативності, зокрема кількість публікацій, кількість цитувань та імпаکت-фактор, залишаються концептуально незмінними протягом кількох десятиліть. Сучасні емпіричні дослідження засвідчують, що зазначені метрики набули ознак цільових показників, що відповідає положенням закону Гудхарта, згідно з яким перетворення показника на мету знижує його валідність як інструмента вимірювання. Результати аналізу великої кількості наукових публікацій (отримані авторами) за останнє століття свідчать про зменшення інформативності традиційних цитатних метрик та обмеження їх практичної придатності. Кількісний показник публікацій втрачає репрезентативність через тенденції до зростання кількості співавторів, зменшення обсягу статей та експоненційного збільшення публікаційного потоку. Метрики, засновані на кількості цитувань (зокрема h-індекс), виявляють залежність від обсягів загального потоку статей, рівня самоцитувань та обсягу бібліографічних списків. Імпаکت-фактор наукових журналів також демонструє зниження об'єктивності у зв'язку зі зростанням кількості публікацій у провідних

виданнях, особливо в межах сталих авторських колективів. Додатково встановлено, що в розрізі понад 2600 дослідницьких галузей цитатні метрики не забезпечують коректного міждисциплінарного або внутрішньогалузевого порівняння науковців. Отримані результати обґрунтовують необхідність перегляду підходів до вимірювання академічного успіху з урахуванням трансформацій публікаційної практики та розвитку більш комплексних і валідних індикаторів наукової діяльності [47].

Наступна проблема щодо наукової діяльності викладачів – це відсутність культури співпраці й підтримки. Стаття [89] описує, що значущою перепорою для науковців є відсутність внутрішньої співпраці, наукової культури та солідарності. Це проявляється в дефіциті менторства, недостатній підтримці з боку інституцій, особливо в нових чи слабо розвинених університетах. Дослідження М. Mosha [64] виявило низьку мотивацію, структурні бар'єри, надмірне навантаження викладачів і брак знань про процес публікацій, що стримує наукову активність персоналу.

Звіт IAU (International Association of Universities) «Open Science: The Challenge for Universities» [69] вказує на тиск цифрової трансформації, політичних впливів, кліматичних викликів та комерціалізації освіти й науки. Водночас відкриті наукові практики можуть сприяти академічним цінностям, якщо вони правильно підтримуються та організовані. Матеріал Edward Balleisen (Duke University, США) розглядає виклики побудови міждисциплінарних дослідницьких екосистем: структурні, фінансові, культурні перепони у спільних наукових ініціативах. «Співпраця між людьми, – зазначає автор, – навченими з різних епістемологічних передумов та різних методологічних підходів, залежить від ефективної комунікації, включаючи переклад ідей між дисциплінарними рамками мислення, та конструктивну командну роботу, яка повною мірою використовує переваги взаємодоповнюючого досвіду. Робота міждисциплінарних команд, особливо

між кафедрами та школами, може породжувати адміністративні дилеми або зазнавати невдачі через місцеві дисциплінарні очікування та культури» [33].

Специфічним дослідницьким бар'єром є наукова комункація та реалізація освітньо-наукових програм, підготовка майбутніх наукових кадрів. Не секрет, що нікому не потрібні сильні конкуренти, однак їх відсутність становить серйозну загрозу безпеці. У [59] досліджуються складнощі аспірантів: незрозумілі інструкції, брак стандартизованих процесів, слабка методологічна підготовка та відсутність підтримки, що знижує ефективність і якість дослідницьких проєктів. Walden University [27] в популярній формі узагальнює типові труднощі дослідників-початківців: від вибору теми до ментального вигорання, брак наставництва та ресурсів.

Систематичний огляд щодо «Третьої місії університету» (наука-суспільство-економіка) [24; 42; 51] показує, що університети мають не лише дослідницьку та навчальну функції, а й несуть відповідальність за інновації, трансфер технологій, розвиток суспільства. Проте існують бар'єри (фінансові, культурні, нормативні) для реалізації цієї місії повною мірою [42].

Відомості щодо стислого огляду літератури з теми актуальних проблем наукової діяльності викладачів в університетах викладено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Проблеми сучасної університетської наукової діяльності

Категорія проблем	Опис
Публікаційний тиск	Культура «publish or perish» знижує якість досліджень і стимулює фальсифікації
Реплікаційна криза	Не має підтвердження численним дослідженням; невідтворювані результати підривають довіру
Монополізація видавництва	Дорогі передплати, високі публікаційні внески, низька доступність – бар'єри для відкритої науки
Конфлікти інтересів	Фіктивна прозорість, тиск з боку спонсорів або видавців
Бібліометричні перекося	Необґрунтоване ранжування, невдале стимулювання, Goodhart's Law
Слабка наука-	Недостатня підтримка, менторство та кооперація

культура	всередині університетів
Дефіцит ресурсів	Нестача фінансування, наставництва, дослідницьких процесів
Міждисциплінарність	Відсутність підтримки для спільних проєктів, структурні бар'єри
Трансфер знань	Слабка реалізація third mission політики й практик взаємодії з суспільством

Стислий аналіз літературних джерел свідчить про широкий спектр проблем університетської науки: від структурно-системних – до етичних і культурологічних. Вони дають наукову основу для аналізу ролі наукової діяльності в професійній автономії викладача, викривають бар'єри публікацій і співпраці й вимагають інституційної реформи в управлінні наукою, освітньою культурою, культурно-освітнім простором ЗВО загалом.

1.2. Поняття та зміст наукової діяльності викладача ЗВО

Наукова діяльність викладача університету – це систематична інтелектуальна праця, спрямована на створення, поширення й апробацію нового знання у відповідній галузі, що інтегрується в освітній процес і виступає чинником професійного зростання, розвитку критичного мислення, рефлексії та інноваційного потенціалу викладача. Вона є не лише елементом посадових обов'язків, а й складником професійної ідентичності університетського педагога, що визначає якість освітніх послуг, а також його участь у формуванні академічної культури.

Наукова діяльність викладача є не факультативом, а основою формування мислячого науково-педагогічного середовища, здатного генерувати знання, відтворювати інтелектуальний капітал і трансформувати його в освітній продукт [23].

Викладач у своїй науковій діяльності поєднує дві ключові функції – дослідника і транслятора знання, що зумовлює потребу в розвитку наукової самосвідомості, навичок аналізу та методологічної грамотності [85]. Із цього ж

приводу О. Смолінська зазначає, що при цьому «перед сучасною університетською наукою, крім власне наукових, економічних, соціальних проблем, постали також і культурні, що полягають, перше за все, у складності визначення її цілей: розвивати світову (чи хоча б національну) науку, культуру чи «тягнути віз» навчального процесу, щоби уникнути катастрофічного збільшення розриву між рівнем науки, технологій, стрімким примноженням їх результатів та підготовкою фахівців, орієнтованих на певний рівень їх розвитку» [21].

Основні функції та взаємозв'язки наукової діяльності викладача із його професійним розвитком зображений на рис. 1.1.

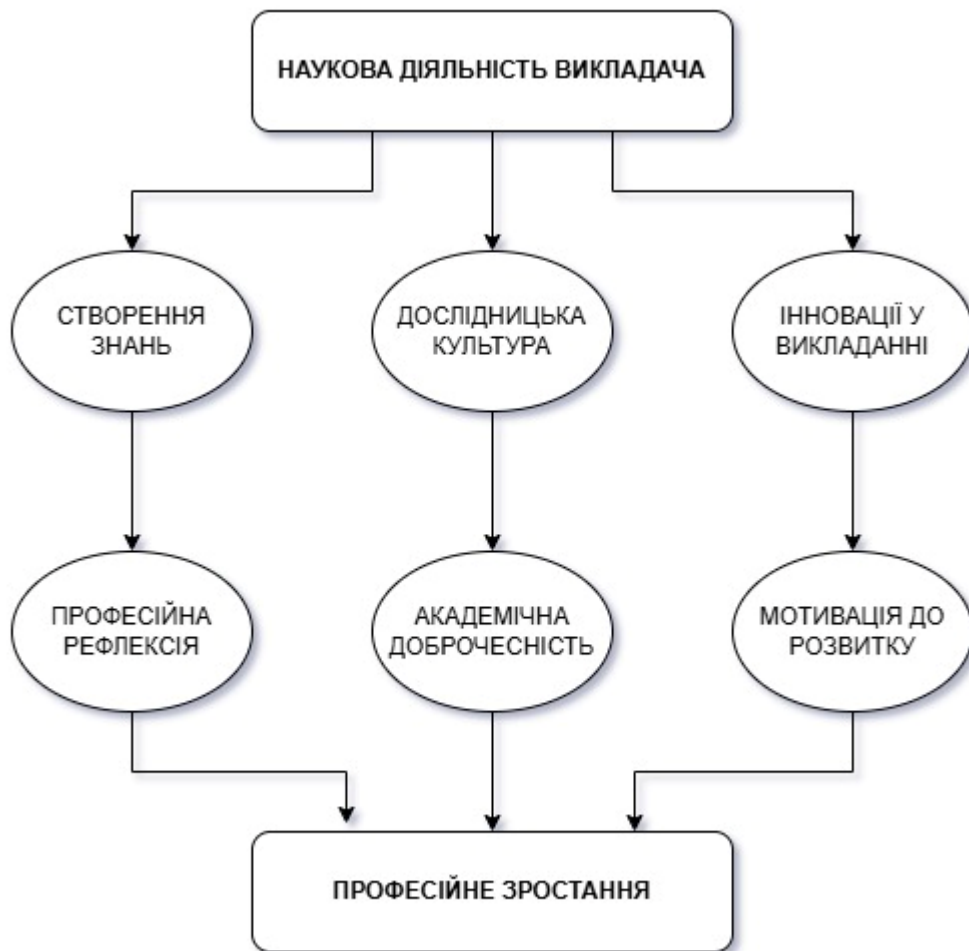

Рис.1.2. Взаємозв'язок наукової діяльності та професійного розвитку викладача ЗВО

Центральним елементом схеми виступає наукова діяльність викладача закладу вищої освіти, що є джерелом системного професійного зростання. Вона ініціює ланцюг взаємопов'язаних процесів, кожен із яких сприяє поглибленню професіоналізму викладача.

1. Створення знання – це первинний результат наукової праці, що відображає здатність викладача продукувати нові ідеї, концепти, методики. Цей процес живить дослідницьку культуру, яка своєю чергою закладає підґрунтя для впровадження інновацій у викладанні.

2. Інновації в навчанні виникають тоді, коли результати досліджень інтегруються у зміст і методику викладання, роблячи освітній процес сучасним, науково обґрунтованим і конкурентоспроможним.

3. Водночас розвивається академічна доброчесність, яка є етичною складовою наукової діяльності й формує довіру до викладача як до дослідника й наставника.

4. У результаті активного залучення до наукової діяльності зростає професійна рефлексія – здатність до критичного самоаналізу, оцінки якості власної роботи, корекції професійної траєкторії.

5. Ці компоненти (дослідницька культура, інноваційність, доброчесність, рефлексивність) інтегруються у мотивацію до розвитку, стимулюючи викладача до подальшого навчання, участі у наукових проєктах, міжнародній співпраці.

6. Врешті, цей процес веде до професійного зростання викладача, що проявляється у підвищенні його наукової репутації, педагогічної майстерності та загальної якості академічної діяльності.

Таким чином, схема ілюструє не лінійний, а циклічний характер розвитку: наукова діяльність не лише формує викладача, а й збагачується його професійним досвідом, що уможливорює новий рівень досліджень і педагогіки.

Таблиця 1.2

**Зв'язок наукової діяльності та її роль у професійному розвитку
викладача**

Аспект	Наукова діяльність викладача ЗВО	Роль у професійному розвитку
Ціннісна орієнтація	Орієнтація на пошук істини, розвиток науки, критичне осмислення дійсності	Формує науково-етичну позицію викладача
Функціональний компонент	Проведення досліджень, публікаційна активність, участь у конференціях	Поглиблення предметної компетентності та авторитету в академічному середовищі
Методологічна основа	Застосування наукових методів, розвиток дослідницьких навичок	Сприяє професійному мисленню, здатності до інновацій
Освітньо-трансляційна функція	Інтеграція результатів досліджень в освітній процес	Забезпечує актуальність і якість навчального контенту
Психолого-педагогічний аспект	Формування дослідницького стилю мислення, академічної рефлексії	Підвищує саморефлексію, здатність до самонавчання та саморозвитку

Наукова діяльність, таким чином, не лише відображає індивідуальне прагнення викладача до самореалізації, а є стратегічним елементом інституційної динаміки університету, що сприяє його конкурентоспроможності в глобальному освітньому середовищі. Як слушно зауважили автори [37], наукова активність викладача є серцевиною, а не надбудовою щодо освітньої місії університету [37].

Наукова діяльність викладача закладу вищої освіти є багатовимірним

процесом, що охоплює як індивідуальну, так і колективну роботу, ґрунтується на актуальній проблематиці освітньої та суспільної сфери, інтегрується в міжнародні контексти й тісно переплітається з педагогічною функцією. Її провідне завдання – не лише створення нового знання, а й формування дослідницької культури серед студентства, підтримка академічного середовища, розвиток компетентностей майбутніх фахівців.

Однією з найпоширеніших форм наукової активності викладачів є робота над кафедральними колективними темами, які затверджуються у межах наукової стратегії університету. Ці дослідження, зазвичай зорієнтовані на фундаментальну або прикладну тематику, передбачають координацію зусиль колективу кафедри, об'єднання методологічних підходів і публікаційну активність у фахових виданнях. Водночас така форма сприяє консолідації наукових інтересів викладачів, реалізації освітніх і наукових ініціатив, включенню студентів у процес збору даних, обробки результатів та їх представлення.

Не менш важливою складовою є індивідуальна наукова робота, що найчастіше виявляється у виконанні дисертаційних досліджень – кандидатських чи докторських. Цей вид діяльності є глибоко особистісним, оскільки передбачає тривалу дослідницьку самостійну працю, пошук нових підходів, формулювання авторських концепцій і положень, що поглиблюють наукову галузь. Особлива цінність дисертаційного досвіду полягає в тому, що він формує вміння глибокої рефлексії, методологічної відповідальності та стійкості до наукових та організаційних викликів.

Окремий напрям формує участь викладачів у грантових програмах і проєктах, що реалізуються на національному чи міжнародному рівнях. Грантова діяльність передбачає розробку заявок, міжуніверситетську співпрацю, публікації результатів досліджень у відкритому доступі, а також поширення практичних напрацювань через освітні курси, тренінги та інші

форми академічного обміну. Участь у таких проєктах підвищує т. зв. видимість університету, дозволяє залучити додаткові ресурси до наукової інфраструктури, активізує міжнародну мобільність і формує середовище постійного оновлення знань.

Наукова діяльність у ЗВО не обмежується лише особистими чи інституційними досягненнями викладачів, адже одним із ключових показників ефективності наукової роботи є залучення студентства до наукового процесу. Така робота реалізується через студентські наукові гуртки, проблемні групи, мініпроєкти, участь у конференціях, конкурсах наукових робіт, а також публікаціях у студентських збірниках. Студентська наука – не стільки репетиція майбутньої професійної діяльності, скільки інструмент розвитку критичного мислення, навичок пошукової діяльності та академічної культури.

У цьому контексті виникає необхідність балансування між викладацьким і науковим навантаженням, адже надмірна орієнтація лише на один вектор (наприклад педагогічний) може обмежити творчий потенціал і сповільнити оновлення знання. Ефективний університетський викладач – як носій знань, так і їх дослідник, транслятор, який генерує зміст, відповідний до сучасних запитів науки та освіти. Саме тому в українських університетах усе більшої ваги набуває інституційна підтримка наукової роботи: через створення центрів досліджень, наукових платформ, спільнот практики тощо.

Таким чином, наукова діяльність викладача ЗВО – це багаторівнева система, що охоплює індивідуальні ініціативи, командну роботу, проєктну активність і наставництво в студентській науці. Її ефективне функціонування є запорукою розвитку як самого викладача, так і університетського середовища назагал.

1.3. Наукова діяльність як складова професійної культури викладача

Отже, університетський викладач – це дослідник, творець, критик та інтерпретатор. Саме тому взаємозв'язок між науковою роботою й викладацькою майстерністю є не випадковим, а сутнісним: чим активніше викладач занурений у науковий пошук, тим глибшою, гнучкішою та актуальнішою стає його педагогічна діяльність. Цей зв'язок формується як на рівні змісту, так і на рівні цінностей, мислення і педагогічної позиції.

Наукова діяльність забезпечує неперервне оновлення знань, що є критично важливим у контексті швидкоплинних змін у суспільстві, економіці та освітніх запитах. Викладач, який сам провадить дослідження, автоматично працює з найсвіжішими джерелами, актуальними підходами, новими методиками, цим природно оновлює зміст навчання. Окрім того, постійна залученість у науковий процес формує у викладача культуру запитування як вміння не лише давати відповіді, а й формулювати складні, відкриті питання, залучаючи студентів до мислення, а не механічного засвоєння.

Важливою перевагою активної наукової діяльності є її потенціал до саморозвитку. Викладач-дослідник перебуває в постійній динаміці: читає, аналізує, ставить гіпотези, перевіряє, помиляється, змінює позицію. Цей процес є джерелом інтелектуальної свободи, розвитку критичного мислення, уміння орієнтуватися в суперечливих ситуаціях і адаптуватися до нових умов. Саме тому наукова діяльність виступає своєрідним «педагогом для педагога», формуючи в нього здатність до рефлексії, самоаналізу і самокорекції як особистісних установок, так і професійної практики.

Дослідницька діяльність також активізує творчу складову викладацької майстерності. Розробка нових тем, міждисциплінарне бачення, створення авторських курсів або методичних підходів є наслідком наукової допитливості

й сміливості виходити за межі шаблонного мислення. У такому контексті викладач не просто реалізує навчальну програму, а трансформує її, підлаштовуючи до інтересів аудиторії, рівня підготовки студентів, реалій ринку праці.

Крім того, саме через науку викладач формує особливий тип стосунків зі студентами. Він не виступає як недосяжний носій істини, а радше як партнер у пошуку, наставник у дослідницькому маршруті. Це створює підґрунтя для залучення студентів до гурткової, конференційної, публікаційної діяльності, що своєю чергою сприяє і їх професійному становленню, і становленню самого викладача як наукового лідера. Така співпраця активізує викладацьку емпатію, здатність працювати з різнорівневою мотивацією, керувати навчальним дослідженням і підтримувати студентську ініціативу.

Таким чином, наукова діяльність викладача не є другорядною функцією або обов'язком, вона є каталізатором професійного зростання, основою майстерності та простором особистісного й професійного саморозвитку. Вона формує нову якість педагогічної взаємодії: замість вертикалі «викладач–студент» виникає горизонталь «дослідник–його колега», що відповідає вимогам сучасного університету як простору академічної свободи, мобільності й розвитку.

У добу суспільства знань університетський викладач дедалі більше постає не лише як носій знань, а як архітектор мислення, аналітик освітньої реальності та інноватор освітнього процесу. Усі ці ролі безпосередньо зумовлені активною науковою діяльністю, що формує у викладача такі ключові якості, як критичне мислення, аналітичність і здатність до інновацій.

Критичне мислення, як зауважують Macfarlane B., Zhang J., Pun A., є інтелектуальною чесністю – здатністю ставити під сумнів навіть власні переконання у світлі нових фактів [62]. Саме дослідницька діяльність – через роботу з гіпотезами, перевірку джерел, зіставлення позицій – формує цю

здатність: бачити неоднозначність, уникати догматизму, вміти працювати з протилежними поглядами.

Аналітичність – це системність мислення, що ґрунтується на розумінні зв'язків між явищами, вмінні бачити структуру проблеми та логіку її розв'язання. У науковій практиці вона проявляється у виборі методології, логіці побудови дослідження, узагальненні даних. Викладач, який володіє аналітичним апаратом, як і потужним аналітичним мисленням, здатен не лише глибше розуміти свій предмет, а й пояснювати його студентам у способах, що пробуджують мислення.

Інноваційність як здатність до генерації нових ідей, рішень та освітніх практик також має джерело в науці. Постійне оновлення методик, викладання результатів власних досліджень, розробка міждисциплінарних курсів – усе це можливе лише за умови наукової гнучкості та відкритості до нового досвіду. Як показує досвід європейських університетів, саме дослідницька активність є рушієм модернізації освіти [55].

Таким чином, наука відіграє не лише функціональну роль у професійній діяльності викладача, а й формує його як особистість нового академічного укладу – саморефлексивну, аналітичну, гнучку, здатну вести за собою в середовищі швидких змін і викликів.

Схема ілюструє послідовний та взаємозумовлений вплив наукової діяльності на формування ключових якостей викладача закладу вищої освіти, що в результаті забезпечують його особистісно-професійний розвиток.

У центрі моделі розташована наукова діяльність, що є вихідним джерелом цілісного професійного зростання. Її перший наслідок – розвиток критичного мислення. Саме через роботу з науковими джерелами, формулювання й перевірку гіпотез, аналіз різних позицій викладач навчається мислити не шаблонно, а аналітично, вміти ставити запитання і виявляти суперечності.

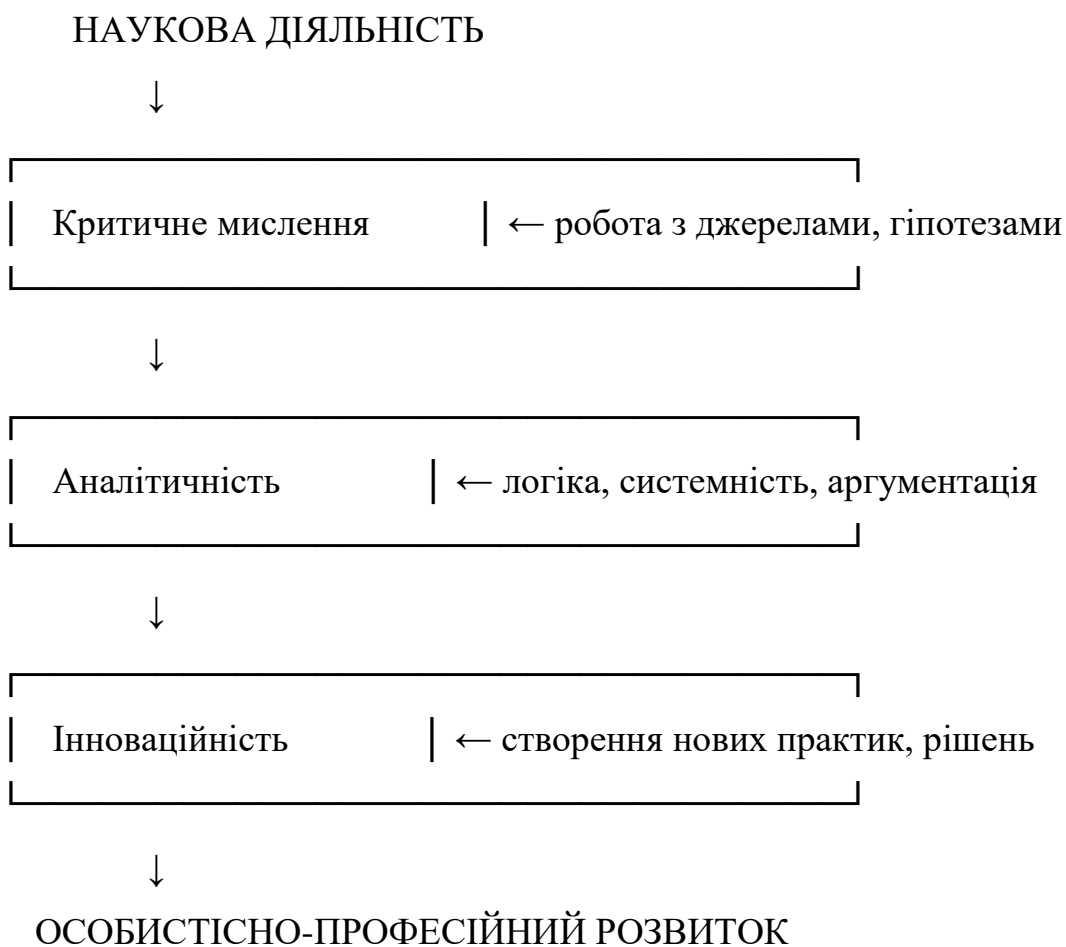

Рис. 1.3. Вплив наукової діяльності на формування ключових якостей викладача

Це критичне мислення своєю чергою є основою критерію аналітичності як здатності до логічного, послідовного та системного опрацювання складної інформації. Викладач, що володіє аналітичним мисленням, не лише краще структурує власні знання, а й ефективніше організовує навчальний процес, аргументує позиції та приймає обґрунтовані педагогічні рішення.

На основі аналітичності формується інноваційність, тобто здатність продукувати нові ідеї, адаптувати досвід, розробляти та впроваджувати сучасні підходи у викладанні, використовувати результати досліджень у практиці. Інноваційність дозволяє викладачеві залишатися актуальним, мобільним і здатним до змін в умовах освітніх трансформацій.

Усі три зазначені компоненти: критичне мислення, аналітичність та інноваційність, – сукупно забезпечують особистісно-професійний розвиток викладача. Він виявляється не лише в зростанні фахової компетентності, а й у формуванні інтелектуальної зрілості, академічної автономії та педагогічної самореалізації, що в умовах сучасного університету є ознаками високого рівня професіоналізму.

Таким чином, схема відображає логіку формування нової якості викладача – здатності до науки як основи глибоких особистісних трансформацій, що знаходять практичне втілення в педагогічній діяльності.

Сучасні теорії професійного розвитку у вищій освіті підкреслюють, що дослідницька активність викладача є невід’ємною складовою професійної культури. Концепції рефлексивних практик [73] та досліджень у навчанні [58] доводять: безпосередня участь у науковій діяльності сприяє глибокому аналізу практик викладання та підвищує якість навчання. Викладач, який поєднує педагогічну і наукову функції, має більше ресурсів для інновацій, аналізу навчального процесу та академічної рефлексії [58].

Незважаючи на складні умови повномасштабної війни, українські університети демонструють стійкість наукової активності. Аналіз значної кількості публікацій від М. Гладченко [4] показав, що у 2023-му 32,2 % публікацій університетів було зроблено в міжнародному форматі співпраці (проти 40,8 % у Національній академії наук України), хоча ці значення поступаються європейським 60–70 %. Це свідчить про активне прагнення українських викладачів інтегруватися в міжнародний науковий простір навіть за умов кризи.

Університети також активізували участь у грантовій діяльності: К. Шихненко та А. Сбруєва виявили, що українські ЗВО суттєво посилюють практики написання грантових заявок, однак стикаються з бар’єрами, як-от: нестачею ресурсів, мовної підтримки, внутрішніми процесами верифікації

заявок. Рекомендовано посилити внутрішні програми менторингу, співпрацю міжнародного рівня та освітню підтримку для зміцнення дослідницьких спроможностей українських учених [77].

За даними CSIS [34], екосистема науки, технологій та інновацій України залишається недофінансованою і потребує глибокої реформи. Закладам вищої освіти рекомендовано активізувати залучення до міжнародних програм, посилити взаємодію з індустрією та грантодавцями, а також розвивати культуру співпраці у межах університету та ззовні. Щоправда, таких рекомендацій не бракує і з боку МОН України.

В Європі реалізовано низку проєктів, що демонструють, як наука та освіта можуть формувати інституційну культуру.

Проєкт «EDUC-WIDE» з університетами Західної та Центральної Європи разом із Прикарпатським національним університетом імені Василя Стефаника спрямований на розбудову відкритої науки, відповідального оцінювання, підтримку кар'єрного розвитку дослідників та інтеграцію України до ERA (European Research Area) [44].

У рамках CATALISI (Catalysation of institutional transformations of Higher Education Institutions) впроваджувались модельні практики відкритої науки, етики досліджень, публічного залучення (public engagement), стейкхолдер-інтерфейсу. Наприклад, Luiss University (Італія) провів воркшоп із партнерами з теми «третьої місії» та суспільної участі, де представники академічного середовища, політики, індустрії та громадських організацій спільно працювали над інноваційним розвитком дослідницької культури [29].

В Ірландії в Університетському коледжі Дубліна було впроваджено культуру public engagement (залучення громадськості) через створення команди під назвою «спільнота практики»: це включало воркшопи, внутрішній аналіз активностей, збір проєктів та системну інтеграцію громадської участі у діяльність університету [66].

У глобальній ініціативі Responsible Research Assessment (Global Research Council) запропоновано кейси відповідального оцінювання дослідницької діяльності: акцент на різноманітність, відкриту науку, інклюзію, соціальну та академічну відповідальність у політиках оцінювання та стимулювання науки [88].

Українські університети інтегруються в європейську дослідницьку культуру зазвичай завдяки членству в міжнародних асоціаціях, спілках тощо. Однак така співпраця налагоджується також і через укладання відповідних договорів. Так, наприклад, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького має низку двосторонніх договорів [9].

Ужгородський національний університет є членом Європейської асоціації університетів, активно реалізує Erasmus+ та інші міжнародні програми з академічної мобільності, що підтримує викладачів у міжнародних взаємодіях та спільних проєктах. Київський політехнічний інститут імені І. Сікорського має численні міжнародні проєкти, підписав Magna Charta Universitatum, активно співпрацює з університетами Німеччини, Великої Британії та США; під час війни отримав технічну та наукову підтримку від University of Sheffield, що включає доступ до журналів для викладачів – важливо для підтримки наукової активності в умовах бойових дій.

Серед переваг дослідницької активності для викладача можна виокремити такі:

- міжнародна інтеграція: українські викладачі, які активно публікуються з міжнародними колегами, мають вищий наукометричний імпакт-фактор та доступ до міжнародних ресурсів;

- посилення кадрового потенціалу університету: участь у грантових ініціативах (EDUC-WIDE, Erasmus+, Horizon тощо) сприяє підвищенню репутації та дослідницької інфраструктури;

- формування організаційної культури науки через залучення викладачів до системної підтримки менторства, написання грантів, публічного залучення, відкритої науки – створює спільноту досліджень та колегіальності.

Запропоновані приклади з України й Європи підтверджують важливість включення наукової діяльності у структуру професійного розвитку викладачів. Інтеграція науково-інформованого викладання (science-informed teaching), професійних спільнот практиків, громадськості, міжнародного досвіду підвищує якість освітнього процесу, наукову автономію та міжнародний імідж закладів вищої освіти. Для українських університетів пріоритетом залишається розвиток внутрішніх структур підтримки науки (менторства, написання грантів, інтердисциплінарних практик) з урахуванням успішного європейського досвіду.

РОЗДІЛ 2

ВПЛИВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧА ЗВО

2.1. Форми та механізми реалізації професійного розвитку через науку

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблема професійного становлення викладачів закладів вищої освіти досі не отримала належного теоретичного обґрунтування та ефективної практичної реалізації в педагогічній літературі. Варто підкреслити, що кількість наукових праць, присвячених розкриттю сутності професійного становлення викладача ЗВО, значно поступається дослідженням, які аналізують становлення вчителів або студентів. У сучасній педагогічній науці й досі недостатньо опрацьованими залишаються питання, що стосуються визначення та обґрунтування конкретних педагогічних умов, здатних сприяти вдосконаленню професійного становлення викладачів як на рівні змістового наповнення, так і на рівні технологій організації навчального процесу.

Детальний погляд на проблеми університетської науки та викладання виявляє низку суперечностей, серед яких:

- зростаюча потреба вищої освіти в удосконаленні процесу професійного становлення викладачів ЗВО та відсутність його належного теоретико-методологічного підґрунтя;
- необхідність формування ефективних способів і прийомів педагогічної діяльності та недостатній рівень теоретичного й практичного забезпечення цього процесу, зокрема відсутність розроблених методик і технологій, орієнтованих на підготовку викладачів до професійної діяльності.

Запровадження нових ідей та ціннісних орієнтирів у сфері вищої освіти зумовило спрямованість інноваційного освітнього процесу на особистісний

розвиток студентів, що неможливий без аналогічного зростання викладачів закладів вищої освіти. Це передбачає постійне професійно-особистісне самовизначення педагога в умовах динамічних змін суспільного життя та професійної діяльності. Сучасна політична, воєнна, соціокультурна й економічна ситуація в Україні, яка призвела до зниження престижу педагогічної освіти та професії викладача, а також системна криза, що негативно впливає на світогляд і ментальність сучасного педагога, роблять проблему безперервного, культуровідповідного професійно-особистісного самовизначення однією з найбільш актуальних у педагогічній освіті. Водночас педагогічна наука лише починає її глибоке вивчення.

Нагальна потреба освітньої галузі у фахівцях, які володіють високим рівнем професійної компетентності, здатні творчо мислити, проявляти ініціативу та соціальну активність, зумовлює необхідність пошуку таких умов, що дозволили б викладачу досягати максимальних результатів на всіх етапах професійного становлення та усвідомлювати власні перспективи у процесі професійної діяльності.

У контексті нашого кваліфікаційного дослідження особливу цінність мають напрацювання вчених, які аналізували психологічні та педагогічні засади професійного становлення вчителя. Так, Г. Васянович та В. Онищенко розглядають цей процес крізь призму самовиховання, виокремлюючи в його структурі такі дії (рис. 2.1) [3]. Цими діями є цілепокладання як визначення цілей професійної діяльності та постановка завдань; планування як добір дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей; оволодіння засобами та методами самовиховання; самоконтроль, що полягає у зіставленні отриманих результатів із запланованими; корекція, що здійснюється у разі відхилення від намічених цілей.

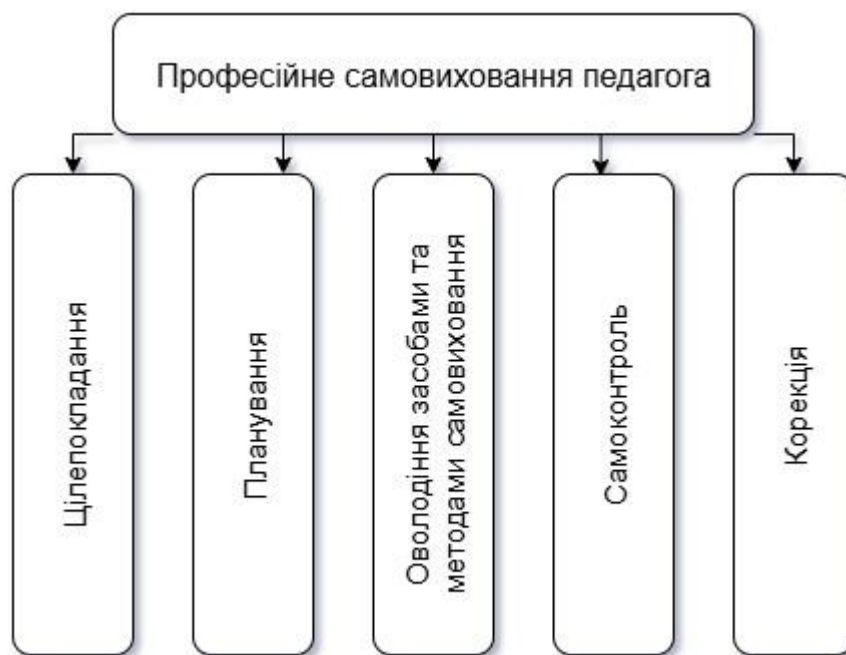

Рис. 2.1. Структура дій у професійному самовихованні педагога

Оволодіння ключовими діями професійного саморозвитку педагога є тривалим і багаторівневим процесом, який можна розглядати як послідовне проходження певних етапів.

На початковому рівні потреба у самовихованні ще не має чіткого змісту; професійний розвиток відбувається переважно під впливом зовнішніх обставин та об'єктивних вимог. На другому рівні цілепокладання набуває конкретності: педагог визначає окремі завдання власного самовдосконалення, що зазвичай стосуються певних умінь або якостей, однак значною мірою залежать від зовнішніх факторів. Третій рівень характеризується здатністю самостійно й системно формулювати цілі професійного розвитку, планувати шляхи їх досягнення, обирати засоби та методи роботи над собою, здійснювати контроль і оцінювання проміжних та підсумкових результатів, а також коригувати власні дії відповідно до отриманих результатів.

Сучасні підходи, що активно розвиваються у світовій педагогіці та акмеології, акцентують на взаємозв'язку творчого та професійного компонентів у діяльності викладача, підкреслюючи значення постійного саморозвитку й

самовдосконалення як умов досягнення високого рівня майстерності, особистісної та професійної зрілості, а також максимальної реалізації творчого потенціалу.

У західних освітніх дослідженнях (наприклад, у працях, опублікованих у «Teaching and Teacher Education» [79] та «Journal of Education for Teaching» [60]) професійне становлення педагога також трактується як безперервний процес цілеспрямованих позитивних змін особистості, зумовлений поєднанням зовнішніх соціальних впливів і власної активності вчителя. При цьому виділяють кілька ключових стадій:

- формування професійних намірів, що передбачає усвідомлений вибір педагогічної професії та початкове розуміння її вимог;
- професійна підготовка через оволодіння системою знань, умінь і навичок, розвиток соціально значущих та професійно важливих якостей;
- професіоналізація як адаптація до умов професії, професійне самовизначення, накопичення досвіду, удосконалення особистісних і фахових компетентностей;
- майстерність як досягнення творчого та високоякісного рівня виконання професійної діяльності, здатність до інновацій та лідерства у професійному середовищі.

Такий підхід узгоджується з міжнародними моделями професійного розвитку вчителя, де акцент робиться на поєднанні формальної освіти, практичного досвіду та безперервної рефлексії впродовж усієї кар'єри.

Схожий, якщо не тотожний, підхід до виокремлення рівнів і стадій професійного становлення можна застосувати і щодо викладача закладу вищої освіти, проте важливо враховувати специфіку його діяльності. На відміну від учителя, викладач вищої школи поєднує педагогічну, наукову та дослідницьку функції. В умовах динамічних змін у різних сферах сучасного суспільства його ключовим завданням стає підготовка майбутнього фахівця до ефективної

самореалізації в цих умовах. Оскільки в інформаційному суспільстві знання швидко втрачають актуальність, випускник має бути здатним самостійно здобувати необхідну інформацію, критично її оцінювати й творчо застосовувати.

Це зумовлює потребу того, щоб викладачі володіли не лише ґрунтовними знаннями у своїй галузі, а й постійно оновлювали їх, були обізнаними з новітніми науковими дослідженнями, уміли відбирати найбільш релевантний навчальний матеріал, знаходити оптимальні методичні підходи та впроваджувати сучасні педагогічні технології. У такій парадигмі роль викладача трансформується: він перестає бути винятково джерелом і транслятором готових знань, стаючи радше наставником, консультантом і координатором самостійної освітньої діяльності студентів.

Водночас спостереження показують, що ця трансформація відбулася ще не у всіх. Понад 60 % викладачів продовжують працювати за традиційними методиками, зосередженими на передачі готової інформації, а близько 15 % відмовляються від упровадження будь-яких інновацій (за даними [22]). Це свідчить про те, що значна частина викладачів і досі не повною мірою усвідомлює темпи й масштаб змін, нові суспільні вимоги до професійної підготовки та необхідність власного неперервного розвитку для збереження конкурентоспроможності.

Сучасні дослідження підкреслюють, що на початковому етапі професійного становлення, особливо на етапі адаптації, відбувається засвоєння нової соціальної ролі, формування професійно значущих особистісних якостей, індивідуального стилю роботи та педагогічних установок. Поступово вибудовуються компетентності, що дають змогу узгоджувати індивідуальні особливості з вимогами професії, розвивається потреба в науково-дослідній діяльності. Цей етап потребує вирішення завдань, пов'язаних із входженням у професію, перенесенням теоретичних знань у практичний досвід, а також

здійсненню особистісної рефлексії, спрямованої на аналіз попереднього досвіду та формування психологічної готовності до досягнення максимально можливих результатів.

На етапі професіоналізації відбувається усвідомлене ототожнення себе з обраною професією, формується комплекс знань і вмінь, достатній для ефективного виконання професійних обов'язків. Зростає потреба у здійсненні діяльності на рівні високих стандартів та досягненні значущих результатів у науковій сфері. Такий зміст етапу передбачає необхідність виявлення й подолання бар'єрів, що гальмують професійний розвиток, а також формування позитивних життєвих стратегій та орієнтирів, спрямованих на досягнення вершин професіоналізму. Важливими завданнями стають розвиток і вдосконалення професійно значущих особистісних характеристик, їхня корекція та перетворення, що сприяють становленню соціально прийнятних педагогічних позицій, ціннісної спрямованості та індивідуального стилю діяльності.

Етап професійної майстерності характеризується досягненням високого рівня професіоналізму в поєднанні зі стійкими педагогічними переконаннями, усталеним індивідуальним стилем роботи, здатністю та готовністю здійснювати наукове керівництво дослідженнями студентів і аспірантів, а також виконувати роль наставника. Основними завданнями цього етапу є визначення способів запобігання та подолання професійних криз, деформацій, емоційного вигорання та усунення розриву між реальним рівнем професійної компетентності й бажаним ідеалом.

На кожній зі згаданих стадій професійне становлення викладача закладу вищої освіти буде відбуватися динамічніше за умови сформованої інформаційної культури, що включає вміння ефективно використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), тобто сформовані цифрові компетентності, розуміння їх значущості та прагнення до постійного

вдосконалення у цій сфері. Використання ІКТ при цьому розглядається не як самоціль, а як потужний інструмент інтенсифікації освітнього процесу й основа педагогічної творчості в умовах інформаційного суспільства. Спираючись на класифікацію рівнів творчої педагогічної діяльності, запропоновану С. Сисоєвою [22], можна стверджувати, що сучасний викладач не повинен зупинятися на репродуктивному чи раціоналізаторському рівні, а має працювати на конструкторському, орієнтуючись на досягнення новаторського рівня. Лише викладач-новатор здатен підготувати ініціативного, креативного, відповідального та конкурентоспроможного фахівця, якого потребує сучасне інформаційне суспільство.

В умовах стрімкої інформатизації суспільства, зокрема й освітньої сфери, закономірності професійного становлення викладачів закладів вищої освіти, як показують результати досліджень, значною мірою визначаються впливом інформаційно-комунікаційних технологій на перебіг освітнього та науково-дослідницького процесів.

По-перше, ефективність професійного становлення викладачів вищої школи залежить від комплексу умов, що забезпечують можливість для безперервного самовдосконалення; налагодження конструктивної взаємодії з іншими учасниками освітнього середовища; усвідомлення обмеженості власного досвіду; прояву активності, спрямованої на аналіз, оцінювання й корекцію особистісно-професійного розвитку; використання потенціалу ІКТ для набуття нового досвіду.

По-друге, розвиток професійної компетентності у сфері застосування ІКТ стає підґрунтям для підвищення загального рівня професіоналізму та формування внутрішньої готовності до постійного розвитку й саморозвитку.

По-третє, зростання інформаційно-комунікаційної компетентності сприяє вдосконаленню професійно важливих якостей на кожному етапі професійного становлення, формуванню нових установок щодо педагогічної

діяльності в умовах інформаційного суспільства та побудові індивідуальної стратегії з урахуванням високої динаміки розвитку ІКТ.

По-четверте, підвищення рівня інформаційної культури викладачів стимулює появу особистісних якостей, що допомагають досягати оптимального балансу між наявним і бажаним професійним рівнем шляхом трансформації власних фахових якостей у такі, що відповідають ідеальному образу викладача в інформаційному суспільстві.

Наукова діяльність викладача закладу вищої освіти не обмежується академічним кабінетом чи аудиторією. Вона активно реалізується у відкритому публічному просторі – через наукові конференції, участь у проєктах, публікаційну діяльність, що забезпечують не лише продукування нових знань, а й безперервне професійне зростання. Ці форми є скоріше інструментами внутрішнього розвитку, переосмислення досвіду, взаємодії з науковою спільнотою, а не зовнішніми індикаторами активності.

Наукова конференція – це не просто академічний захід, а особливий простір діалогу, де викладач має змогу перевірити ідеї у професійному середовищі, отримати конструктивну критику, осмислити власну позицію в контексті ширшої наукової парадигми. Як зазначають Н. Вечер і Р. Троулер, участь у конференціях сприяє формуванню т. зв. «інтелектуального племені», в якому викладач не тільки ідентифікує себе, а й вчиться заново – через зустріч з іншими точками зору [35].

Участь у конференціях також стимулює розвиток навичок наукової комунікації, оскільки викладач формує здатність викладати складні ідеї чітко, аргументовано, у доступній формі. Саме тут проявляється зв'язок науки й педагогіки: як викладач презентує науковий матеріал колегам, так він зазвичай формує освітній контент для студентів.

Публікаційна активність своєю чергою є формою академічного самоствердження та фахової відповідальності. Вона дозволяє фіксувати

результати досліджень, оформлювати їх як внесок у наукову галузь, розвивати здатність до системного аналізу, логіки аргументації, критичної рефлексії [90]. Крім того, регулярна участь у публікаційному процесі формує звичку до академічної дисципліни, роботи з джерелами, дотримання принципів добросовісності – рис, що визначають сучасного університетського викладача. У цьому контексті варто згадати дослідження К. Hyland, у якому йдеться про те, що публікаційна активність викладачів тісно корелює з рівнем їх професійної автономії, етичної зрілості та відкритості до педагогічних інновацій [54].

Особливу роль у професійному розвитку відіграє участь у наукових проєктах – внутрішніх, міжуніверситетських або міжнародних. У таких проєктах викладач отримує змогу працювати в мультидисциплінарному середовищі, реалізовувати дослідження з актуальної тематики, залучати студентів до спільного пошуку рішень, інтегрувати результати проєктів в освітні програми. Зауваження авторів [41] щодо трансформаційної ролі наукових проєктів вказує на те, що саме колективна дослідницька праця змінює ідентичність викладача – з передавача знань на агента змін в освіті.

Участь у публічних наукових ініціативах також має непрямий, але дуже важливий вплив: вона підвищує авторитет викладача в очах студентів. Студенти дедалі частіше орієнтуються не лише на знання викладача, а й на його визнання в академічному середовищі, активність, здатність бути включеним у реальний науковий процес. Це створює додаткову мотивацію як для викладача, так і для студента: бути співучасником академічної спільноти.

Таким чином, участь у конференціях, публікаціях, наукових проєктах – це не просто зовнішні форми діяльності, а життєво важливі канали внутрішнього зростання викладача. Вони формують інтелектуальну мобільність, етичну автономію, здатність до рефлексії, відкритість до міждисциплінарності – риси, що визначають обличчя сучасного університету.

Університетська наука не може ефективно функціонувати лише як

індивідуальна ініціатива окремих викладачів. Її повноцінний розвиток потребує цілеспрямованої інституційної підтримки, яка охоплює адміністративні, фінансові, організаційні, інформаційні та культурні компоненти. Саме системні механізми, що діють на рівні закладу вищої освіти, створюють умови для сталого професійного зростання викладача-дослідника, забезпечуючи не лише реалізацію наукових проєктів, а й формування культури дослідження як частини академічного середовища.

Одним із найважливіших елементів є адміністративно-організаційна підтримка. Це стосується чіткого нормативного регулювання наукової діяльності, створення відділів науки, науково-дослідних частин, центрів інновацій, що координують дослідницьку роботу. Такі структури забезпечують прозорість процедур подання проєктів, конкурсного відбору, моніторингу та оцінювання результатів наукової праці. У межах цього напряму реалізується й підвищення кваліфікації – через семінари з академічного письма, статистичного аналізу, менеджменту досліджень.

Не менш значущим є фінансове стимулювання науки, зокрема через внутрішньоуніверситетські гранти, премії за публікації у фахових виданнях, оплату участі у конференціях або стипендіальні програми для молодих учених. Такі інструменти виконують не лише матеріальну, а й мотиваційну функцію, стимулюючи викладачів до активної дослідницької позиції. Як свідчить аналітичне дослідження European University Association, саме університети з гнучкою системою внутрішнього фінансування мають вищий показник наукової продуктивності та міжнародної співпраці [85].

Інформаційна підтримка охоплює доступ до міжнародних баз даних (Scopus, Web of Science, ERIC), консультаційну допомогу з питань публікації, а також забезпечення антиплагіатного контролю й академічної доброчесності. Вона суттєво спрощує технічну сторону роботи над статтями, розширює наукові горизонти та підвищує якість досліджень.

Ключовою також є культурна підтримка наукової роботи, зокрема формування сприятливого академічного середовища, де дослідження є нормою, а не винятком. Це середовище створюється через регулярні засідання кафедр, наукові семінари, внутрішні конференції, діяльність студентських гуртків і спільнот практики. Викладачі, які працюють у такому контексті, отримують не лише інституційну, а й моральну підтримку, відчуття причетності до спільної справи.

Рис. 2.2. Механізми інституційної підтримки наукової діяльності викладача

Таким чином, ефективна інституційна підтримка науки в університеті – це багаторівнева система, що охоплює не лише організаційні або фінансові заходи, а й створення цілісного дослідницького простору. Університет, що прагне бути конкурентоспроможним, повинен не просто вимагати наукової активності, а надавати дієві механізми для її реалізації, формуючи середовище, де наука стає стилем життя.

2.2. Проблеми та перспективи наукової активності викладачів ЗВО в Україні

На зламі ХХ–ХХІ століть прискорення науково-технічного прогресу та зростання продуктивності праці у провідних країнах світу тісно пов'язані з формуванням якісно нової моделі економіки – економіки знань (knowledge-based economy). Вона ґрунтується на накопиченні та використанні знань як ключового ресурсу, що поряд із працею, капіталом та природними ресурсами забезпечує економічне зростання та підвищення конкурентоспроможності. У межах цієї моделі наукові й прикладні знання, так само як і повсякденний досвід, розглядаються як стратегічний фактор розвитку.

До базових складових економіки знань належать три сфери: дослідження та розробки, освіту й навчання, а також інформаційно-комунікаційні технології. Найбільш розвинені держави світу сформували інноваційну модель суспільного розвитку, що спирається на інтенсивне створення та використання нових знань. Завдяки їх впровадженню в освіту, технології, організацію виробництва та нові продукти – у цих країнах досягається від 70 % до 85 % приросту ВВП. У двадцяти провідних державах, де працює 95 % науковців світу, річний приріст доходу на душу населення становить близько 200 доларів США [8].

Результати комплексних досліджень і прогнозних оцінок (форсайту) розвитку економіки України у середньостроковій (2015–2020 рр.) та довгостроковій (2020–2030 рр.) перспективі свідчили, що єдино можливим шляхом для країни є перехід до високотехнологічної моделі розвитку [10]. Ключовими рушіями такого курсу мали стати якісний людський капітал, конкурентоспроможна наука, сучасна система освіти та інноваційний, високотехнологічний бізнес. Однак із повномасштабним вторгненням дати суттєво змінилися: воєнні технології сприяли технологічному стрибку, тому ми

вже переходимо до високотехнологічної моделі розвитку. Проте це більше стосується виробничої сфери, освітньо-наукова ж – далі у стагнації.

Очевидно, що сучасне суспільство, зокрема й українське, не здатне ані ефективно функціонувати, ані розвиватися без науки, наукових досліджень, передових технологій та інноваційної діяльності. Аналіз концепцій, стратегій розвитку й чинного законодавства України підтверджує, що на рівні державної політики визнається пріоритетність розвитку наукової та інноваційної діяльності й необхідність ефективного управління цими процесами як визначальними факторами суспільного прогресу.

Заклади вищої освіти відіграють у цьому процесі провідну роль, виступаючи інтелектуальною платформою для наукового й інноваційного розвитку держави. Їхній потужний кадровий та науково-технічний потенціал створює основу для реалізації досліджень, впровадження новітніх технологій і формування інноваційного середовища.

Попри офіційне визнання наукової діяльності як ключової компоненти професійної діяльності викладача університету, її реалізація на практиці часто стикається з немалою кількістю бар'єрів, які зумовлюють фрагментарність, нерівномірність та іноді навіть декларативність наукової активності. Найбільш виразними серед них є брак часу, недостатність ресурсів і мотиваційні обмеження, які функціонують не ізольовано, а у взаємозв'язку, впливаючи на глибину й сталість наукового розвитку. В Україні нещодавно були внесені зміни до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти. Зокрема передбачено зменшення навчального навантаження науково-педагогічних працівників – з 600 до 460–480 годин на ставку за навчальний рік; підвищення значущості наукової роботи: науковий складник має становити щонайменше 30 %; запровадження нової категорії – педагогічних працівників, якими можуть стати фахівці-практики, залучені до викладання без обов'язку провадити наукову діяльність; надання автономії ЗВО у встановленні норм і

обсягів наукової роботи відповідно до стратегічних пріоритетів закладу чи окремих наукових напрямів [16].

Проблема часу є однією з найбільш гострих. В умовах перевантаження викладачів адміністративними обов'язками, педагогічним навантаженням, вимогами до звітності та участі в університетських заходах наукова діяльність відсувається на периферію, сприймається як другорядна або ж навіть додаткова. Дослідження, проведене командою С. Vland у США, засвідчує, що 68 % викладачів вищої школи вважають дефіцит часу головною перешкодою для наукового зростання [28]. Аналогічна ситуація спостерігається і в університетах Центрально-Східної Європи, зокрема в Україні, де через низьке фінансування системи вищої освіти й відсутність окремого часу на дослідження наука фактично відбувається «після основної роботи».

Недостатність ресурсів – ще один суттєвий чинник. Йдеться не лише про брак фінансування наукових проєктів, доступу до передплатних баз даних чи лабораторного обладнання, а й про обмеження в інституційній підтримці: нестачу наукових консультантів, відсутність можливостей для рецензування, слабку інфраструктуру підтримки публікацій. Згідно з дослідженнями, обмежені фінансові та технічні ресурси у ЗВО Східної Європи призводять до зниження мотивації викладачів залучатися до довготривалих досліджень або брати участь у міжнародних наукових мережах [36].

Мотиваційний чинник є, без сумніву, найскладнішим для аналізу, оскільки він стосується внутрішньої установки викладача. Однак мотивація не формується у вакуумі – вона прямо залежить від визнання зусиль, можливості просування, моральної винагороди, відчуття включеності в академічну спільноту. Якщо наукова діяльність не сприймається як соціально значуща або не має реального впливу на кар'єрну динаміку викладача, вона втрачає сенс. Про це, зокрема, йдеться у роботі Neele D., де наголошено, що низька мотивація до дослідження у викладачів непрофільних кафедр є прямим

наслідком браку інституційної стратегії підтримки наукового розвитку [65].

Таким чином, бар'єри у науковій роботі викладача є не лише індивідуальними труднощами, а виступають системними наслідками організаційного, нормативного й культурного контексту. Їх подолання потребує не лише особистої мотивації, а стратегічної інституційної політики, що включає гнучкий розподіл часу, доступ до ресурсів і створення середовища, в якому наука – не тягар, а частина природного професійного розвитку.

За даними, які наводить у своїй монографії І. Шевченко [26], бачимо, що в Доповідній записці «Про інституційний розвиток рад молодих учених й механізми стимулювання молоді до наукової діяльності», підготовленій Радою молодих учених при Міністерстві освіти і науки України, у закладах вищої освіти та установах Національної академії наук України працює 31 581 молодий учений. Із них 0,48 % мають ступінь доктора наук, 30,35 % – кандидата наук, 39,26 % є аспірантами, 1,2 % – докторантами, а 8,71 % не мають наукового ступеня та не навчаються в аспірантурі. Водночас спостерігається тенденція до скорочення чисельності молодих учених, що свідчить про брак вагомих стимулів для їхньої наукової активності [17].

Опитування, проведене Радою молодих учених, показало, що 59,5 % кандидатів наук і 13,6 % докторів наук розглядають науку як малоперспективну сферу діяльності, а 37,5 % респондентів переконані, що «українська наука перебуває у стані стагнації». Значна частина молодих учених негативно оцінює державну політику у сфері вищої освіти та науки, вбачаючи у цьому свідчення недостатнього врахування їхніх мотиваційних пріоритетів. Серед таких пріоритетів на перших позиціях – постійне підвищення професійного рівня, захист дисертації, сприятливий соціально-психологічний клімат, можливість упровадження власних наукових розробок, рівень заробітної плати, ефективна взаємодія з науковим керівником, належні побутові умови, справедливий розподіл праці та можливість стажування за кордоном [17].

Повномасштабне вторгнення суттєво загальмувало активність молодих учених, особливо у напрямках підвищення кваліфікації та захисту дисертацій. Ефективність аспірантури в Україні навіть у мирний час не перевищувала 30 % (тобто лише троє з десяти аспірантів захищали дисертацію вчасно), а у 2022 році цей показник упав до 9,5 % [1].

Низьким залишається і рівень практичного впровадження розробок молодих учених, що пов'язано зі зниженням інноваційної активності суб'єктів господарювання, яка становить лише 8,5 % [12]. Обсяг реалізованої інноваційної продукції в Україні дорівнює лише 1,1 % загального обсягу реалізованої продукції підприємств, що призводить до невисокого попиту реального сектору економіки на результати наукових досліджень молодих фахівців [15].

Серйозним чинником дестимуляції є низький рівень заробітної плати молодих учених, який значно поступається заробіткам досвідчених науково-педагогічних працівників. За даними опитування молодих учених НАН України, лише 7,7 % з них не відчують фінансових труднощів, тимчасом як 92,3 % повідомили про нестачу коштів для придбання меблів і побутових приладів, одягу та взуття, оплати житла, комунальних послуг, а іноді – навіть для забезпечення базових потреб, зокрема харчування [7].

Однією з найбільших статей витрат молодих учених в Україні є оплата оренди житла або проживання у гуртожитку. Згідно з результатами досліджень, лише 23,2 % молодих науковців мають власне житло, ще 25,8 % проживають разом із батьками. При цьому 26,2 % орендують житло, а 24,8 % мешкають у гуртожитках.

Додатковим фінансовим навантаженням для молодих дослідників стає необхідність власним коштом оплачувати публікацію результатів досліджень у наукових виданнях категорій «А» та «Б», а подекуди й самотійно доукомплектовувати своє робоче місце. За даними опитування молодих учених

Національної академії наук України, лише 12,1 % респондентів зазначили, що їхнє робоче місце повністю оснащено всім необхідним. Натомість більшість наголошувала на відсутності потрібного обладнання (приладів, матеріалів, реактивів), комп'ютера, наукової літератури, принтера, стабільного доступу до Інтернету тощо [7].

Через обмеженість фінансових ресурсів, отримуваних за основним місцем роботи, молоді науковці часто змушені шукати додаткові заробітки. Робота на кількох посадах одночасно для забезпечення хоча б мінімального рівня матеріального добробуту нерідко спонукає їх замислюватися про переїзд за кордон у пошуках вищої заробітної плати та ширших можливостей для реалізації свого інтелектуального потенціалу.

Серед головних чинників, які мотивують молодих учених виїжджати за межі України (у тому числі на постійне місце проживання), називають:

- низький рівень заробітної плати;
- недостатнє фінансування науки загалом;
- відсутність перспектив кар'єрного зростання;
- несприятливі умови праці;
- складнощі у проведенні експериментальної частини досліджень;
- можливість комерціалізувати наукові розробки за кордоном;
- обмеження свободи наукової творчості;
- невизнання наукових результатів;
- обмежений доступ до традиційних та електронних джерел інформації;
- сімейні обставини.

Які причини заважають Вам подавати запити на отримання міжнародних (іноземних) грантів?

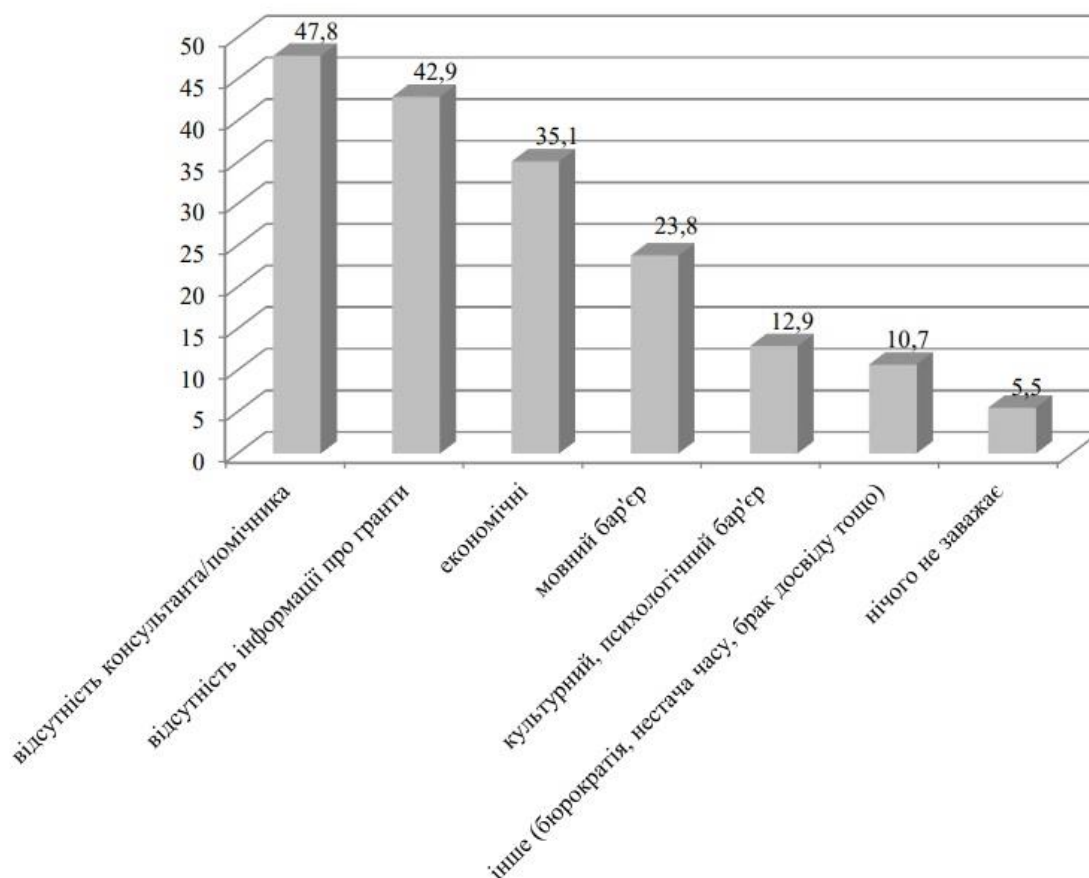

Рис. 2.3. Причини, що заважають молоді ученим подавати на іноземні гранти [26, с. 196]

У сучасних умовах розвитку вищої освіти в Україні активізація наукової діяльності викладачів, зокрема молодих, є ключовим чинником підвищення якості освітнього процесу та інтеграції вітчизняних університетів у світовий академічний простір. Серед перспективних напрямів стимулювання наукової активності особливу увагу привертають участь у грантових програмах, розвиток академічних партнерств та впровадження менторських практик.

Грантове фінансування відкриває для викладачів можливість реалізації наукових проєктів, участі в міжнародних дослідженнях та підвищення кваліфікації. Наприклад, програма Fulbright надає українським викладачам можливість проведення досліджень в університетах США протягом одного

академічного року. У конкурсі можуть брати участь особи віком до 40 років з дворічним професійним досвідом [49].

Києво-Могилянська академія активно сприяє участі викладачів у міжнародних грантових програмах, зокрема, через надання інформації про актуальні можливості та підтримку в підготовці заявок. Наш університет теж має укладені відповідні договори [45].

Співпраця між університетами та іншими науковими установами сприяє обміну досвідом, спільному проведенню досліджень та підвищенню якості наукових результатів. Альянс українських університетів також активно розвиває академічні партнерства, спрямовані на реалізацію спільних освітніх та наукових ініціатив, що включають студентські обміни, внутрішню мобільність та спільну реалізацію гібридних форм навчання та досліджень [25].

Менторські програми в університетах сприяють професійному розвитку викладачів, особливо молодих науковців, через наставництво, обмін досвідом та підтримку в науковій діяльності. Наприклад, у Львівській політехніці впроваджено систему менторства, де досвідчені працівники надають підтримку молодшим колегам, допомагаючи їм адаптуватися та розвиватися в академічному середовищі [2].

У Тернопільському національному медичному університеті реалізується проєкт «Ментор», який передбачає підтримку першокурсників досвідченими наставниками, що сприяє їхній адаптації та успішному навчанню [14].

Таким чином, активізація наукової діяльності викладачів через участь у грантових програмах, розвиток академічних партнерств та впровадження менторських практик є ефективними шляхами підвищення наукового потенціалу університетів. Ці інструменти сприяють не лише професійному зростанню викладачів, а й загальному підвищенню якості вищої освіти в Україні.

2.3. Міжнародна наукова співпраця та інтеграція викладачів ЗВО у світовий дослідницький простір

У сучасному академічному середовищі міжнародна наукова співпраця розглядається як ключовий механізм розвитку професійної компетентності викладачів. Дослідження доводять, що публікації у співавторстві з міжнародними колегами забезпечують більш широкий цитаційний вплив і зміцнюють якість наукової роботи [87]. Крім підвищення наукової репутації, міжнародні грантові проекти, академічна мобільність й участь у конференціях стимулюють розвиток комунікативних навичок, методичної рефлексії та інноваційної діяльності викладачів.

Проект «TwinForHope», реалізований у співпраці з Одеським національним політехнічним університетом та британськими партнерами, залучив понад 26 спільних наукових та інноваційних проектів через фінансування UKRI Research England і UUKi [71]. Подібні ініціативи відкривають можливості для викладачів удосконалити навички grant writing, методологію, управління результатами й інтердисциплінарну кооперацію.

Програма MSCA4Ukraine, запущена в рамках Marie Skłodowska-Curie Actions, підтримала близько 175 українських дослідників у період 2022–2024 років, надаючи можливість працювати в закордонних інституціях з повним збереженням наукового зв'язку з Україною [83]. Це сприяє накопиченню міжнародного досвіду та наукової мережі.

Ініціатива «Unity Initiative» включає програми подвійного дипломування, онлайн-курси, спільні дослідницькі модулі між українськими та британськими університетами [56]. Крім того, співпраця між Інститутом ТЗО і студентськими лабораторіями через хмарні середовища значно зближує науковців університетів та академічних інститутів [67].

Київський політехнічний інститут імені І. Сікорського (КПІ) уклав численні угоди з університетами у Польщі, Німеччині, Бельгії, США, Великій

Британії, став першим українським університетом-членом European Universities community і підписав Magna Charta Universitatum. У співпраці з University of Sheffield було надано обладнання, доступ до ресурсів та лабораторій для викладачів КПП під час війни [5].

Львівський національний університет імені Івана Франка співпрацює з більш ніж 147 іноземними партнерами та виконує спільні дослідження з університетами Австрії, Польщі, США, Китаю, Канади, а також є національним контактним пунктом програми Horizon 2020 [38].

Сумський державний університет (SumDU) реалізує понад 300 міжнародних грантів щорічно через Erasmus+, Horizon, DAAD, British Council тощо, збільшивши обсяги дослідницької діяльності в 20 разів за п'ять років [13].

Серед викликів та бар'єрів інтеграції вагомими є: мовні та культурні бар'єри, відсутність фінансової підтримки та необхідність адаптації до міжнародних стандартів – вони обмежують участь викладачів у міжнародних ініціативах.

Сьогодні є значна кількість літератури, яка визнає провідний вплив зростання цифровізації на практику наукової комунікації. Відкрита наука, що визначається як радикально інша наукова практика, викликала науковий інтерес до варіантів відкритого доступу, доступних для інтенсифікації поширення наукових результатів та пришвидшення відкриттів. Також відбулися зміни у способах поширення наукових знань онлайн щодо традиційних друкованих жанрів, які були перенесені у вебсередовища. Наприклад, онлайн-журнальна стаття супроводжується додатковими жанрами, зокрема графічними анотаціями, вбудованими відео автора, аудіослайдами та пояснювальними матеріалами. Також розвивається важливий напрямок наукової літератури, сфокусований на зростаючій популярності серед дослідників онлайн-менеджерів посилань (наприклад, Mendeley), архівів відкритого доступу з

препринтами та опублікованими текстами (наприклад, ArXiv) та академічних мережесих сайтів (наприклад, ResearchGate та Academia.edu). Ці онлайн-платформи дозволяють дослідникам завантажувати пре- та постпринти, взаємодіяти з іншими членами наукової спільноти зі схожими дослідницькими інтересами та отримувати від них відгуки.

Урізноманітнення жанрів наукової літератури також відбулося навколо можливостей соціальних мереж (наприклад, Facebook, Twitter, Reddit) для інформування широкої громадськості про науку. Вчені з різних наукових напрямів використовують ці платформи для обміну науковими знаннями і зазначають, що навіть якщо частота використання цих мереж низька, дослідники вважають дуже вигідною змогу обговорювати дослідження у своїй галузі. Наприклад, при аналізі змісту сесій «Запитай мене про що завгодно» (AMA) на сабреддіті «Наука» Reddit (r/science) підкреслюється цінність цих платформ для створення можливостей для двостороннього спілкування з науковцями-колегами та для охоплення ширших верств населення. Технологічні можливості також пояснюють зростаючу залученість науковців до мультимодальних жанрів та медіа, таких як подкасти/відеотрансляції, блоги, вебінари, проєкти громадянської науки та краудфандингу, відео на YouTube та виступи TED. Ці нові форми комунікації роблять видимими наукові досягнення дослідників та відповідно науку доступною для широкої громадськості, інформуючи, розважаючи та навчаючи науки в освітньо-розважальному стилі. Блоги використовуються для того, щоби зробити видимими коментарі дослідників щодо застосованих ними процедур, роздумів та намірів, а також звіти про те, що пішло не так або не спрацювало. Цінність соціальних мереж для встановлення змістовного діалогу між вченими, політиками та суспільством є специфічною відповіддю на кризу відтворюваності науки. Підвищуючи наукову грамотність суспільства, нові форми наукової комунікації водночас зміцнюють довіру громадськості до наукових досягнень та відображають

результати проведених досліджень. Дослідники ж найбільше цінують у публічній науковій комунікації можливість посилення соціальної відповідальності та забезпечення більшої прозорості наукових досліджень.

Використання онлайн-жанрів та нових форм комунікації не завжди однакове в усіх дисциплінарних галузях. Хоча мультимодальне експериментування вплинуло на дослідників у біомедицині, освіті та економіці, кожна дисциплінарна група по-різному цитує відео YouTube як бібліографічні джерела у своїх наукових публікаціях. Academia.edu широко використовується в гуманітарних та соціальних науках, ResearchGate – серед найкращих у біології. Краудсорсинг наукових даних через такі платформи, як Kickstarter, Experiment, RocketHub та SciStarter є частішою практикою серед дослідників у медицині та біології, ніж серед дослідників в економіці, фізиці та освіті. Що стосується соціальних мереж, то Reddit стає популярним у галузях біології, охорони здоров'я, фізичних наук та інженерії для охоплення широкої аудиторії. Дисциплінарні відмінності також спостерігаються у частоті використання академічних та дослідницьких блогів.

Центральним для розуміння того, як саме дослідницькі жанри функціонують в онлайн-середовищі, є поняття «жанрових режимів» та «жанрової ієрархії». «Жанрові режими» – це системи оцінки досліджень, які сприяють створенню певних типів жанрів (наприклад, журнальних статей та рефератів) над іншими та з певними місцями для публікації, перш за все, журналами, індексованими SCI/ISI. Жанрові режими діють в таких країнах, як Аргентина, Іран, Корея, Нігерія та країни Північної, Східної та Південної Європи. В українській науковій практиці вони називаються «фаховими». «Цінні» жанри підтримують видимість дослідників та збільшують вплив їхньої роботи, стаючи таким чином бажаними типами дослідницьких майданчиків для дослідників. Жанрові режими встановлюють «жанрові ієрархії», концепцію, щоб довести, що не всі дослідницькі жанри мають однакову цінність в очах

своїх дисциплінарних практиків. Так, організаційна теорія випала з економічної сфери свого часу, хоч потім була сприйнята з великим ентузіазмом саме в економічних науках. Журнальна стаття стоїть на вершині ієрархії, оскільки вона пов'язана з академічним престижем, просуванням по службі та визнанням дослідників. Однак, незважаючи на обмеження, зумовлені політикою, дослідження постійно повідомляють про зміни в практиці доступу до онлайн-інформації та її поширення. Наприклад, опитування, проведене серед авторів журнальних статей, виявляє незначний інтерес до створення додаткових жанрів, таких як графічні анотації чи аудіослайди, але показує, що автори отримують доступ до інформації онлайн через додатковий контент та розширення жанрів (додатки, довідкові набори даних, аудіослайди тощо), що свідчить про те, що жанри, не обмежені жанровими режимами, не залишаються непоміченими. Подальші емпіричні дані свідчать про те, що науковці цінують публічну комунікацію науки, навіть якщо використання соціальних мереж в науці ще не набуло широкого поширення.

Також варто зазначити, що деякі спільні програми соціальної та дослідницької політики дедалі більше висувують на перший план підзвітність наукових досліджень та соціальний вплив для сприяння залученню громадськості до науки через партисипативну науку (науку участі/спільнонауку). Оцінюючи цінність, що надається різним дослідницьким продуктам, зауважуємо, що публікації вчених не обов'язково є єдиною перевагою, оскільки альтернативні показники (наприклад, набори даних, програмне забезпечення та інші нетрадиційні дослідницькі продукти) також можуть враховуватися. Вчені розробляють та випускають інструменти для документування свого робочого процесу, перевірки роботи один одного та обміну інформацією: від сховищ даних – до систем обговорення після публікації, що, по суті, вказує на більшу залежність від цифрових технологій. Крім того, у літературі є переконливі докази того, що швидкозмінні практики

онлайн-комунікації – результат науково-політичних програм на глобальному (міжнародному) та національному рівнях. Це найкраще видно у зростаючому використанні вченими наукових платформ краудфандингу, щоб зробити свої дослідження видимими, одночасно запрошуючи до пожертв, а також у використанні онлайн-жанрів, таких як дослідницькі блоги та мікроблоги, для інформування про науку та формування думки широкої громадськості щодо наукових досліджень та питань науки.

TED Talks, ще один жанр, що передбачає мультимодальні експерименти для створення соціального впливу, став популярним розповсюджувачем відео, пов'язаних з наукою, які мають понад мільярд переглядів онлайн. Можливості Інтернету не лише підтримують діалог між дослідниками та громадськістю з питань науки, а й дають установам змогу не переглядати свою політику та практику, а завойовувати довіру до заздалегідь визначеного підходу. Зміцнення довіри до тих, хто працює в науці, та сприяння відповідальним дослідженням та інноваціям є додатковими перевагами залучення громадськості до науки.

Однак досі мало обговорювалося використання мов у зв'язку зі зміною жанрових практик. Однією з центральних проблем у науковій літературі протягом останніх десятиліть було просування англійської мови в сфері дослідницької комунікації, що концептуалізується як «англійський лінгвістичний імперіалізм». Англійська мова фактично була в центрі між наукою та політикою, що видно з численних досліджень, які критикують те, що певні політичні програми сильно обмежують вибір мови, що використовується для публікації наукових робіт. Дослідження, засновані на інтерв'ю серед науковців у різних географічних регіонах світу, також повідомляють про відчуття лінгвістичної несправедливості з боку науковців, чия рідна мова не є англійською та яким потрібно використовувати англійську мову для орієнтації на провідні англійськомовні журнали, щоб дотримуватися відповідної національної дослідницької політики. Серед повідомлених проблем є труднощі,

невдоволення та тривога, а також додаткові утруднення (час та зусилля) під час написання англійською як додатковою мовою. Проте картина набагато складніша. Дослідження із соціалізації науковців у кількох спільнотах засвідчують, що ці дослідники стикаються з труднощами обміну багатомовними даними в одномовному дослідницькому контексті та досягнення мовно-специфічної та широкої релевантності, вирішуючи, чи комунікувати на місцевому чи глобальному рівні. Виходячи за рамки традиційної одно-, багатомовної дихотомії, увиразнюється лінгвістична різноманітність (тобто використання англійської та інших мов) у науковому спілкуванні. Таким чином, англійська мова потенційно створила бар'єр для місцевих практиків та політиків, рідною мовою яких не є англійська, тому вони виступають за використання англійської та інших мов для збереження місцевих наукових знань. Дослідження блогів дослідницьких груп у галузі природничих наук повідомляє про трансмовні практики в блогах іспанських дослідницьких груп – використання англійської мови для поширення досліджень серед експертів та використання національної мови для забезпечення місцевого впливу дослідження. У подібному ключі, в дослідженні мовних уподобань дослідників у галузі природничих, соціальних та міждисциплінарних наук, зазначається, що домінування англійської мови не є повним, оскільки неносіями мови в соціальних та міждисциплінарних галузях все ще є майже 40 % своїх статей мовою, відмінною від англійської.

Також сильними є інституційні бар'єри, що полягають у недостатній координації між університетами, слабких практиках грантової діяльності, низькій академічній автономії, що стримують інтеграцію [78]).

Геополітична нестабільність як чинник бар'єрного типу в міжнародній науковій співпраці: війна створила нові обмеження, але також відкрила можливості – ЕУА сформувала Task Force, яка модерує міжнародну підтримку

українських ЗВО через стратегічне партнерство й реконструкцію освіти після війни.

Вплив міжнародної інтеграції на професійний розвиток можна окреслити через підвищення цитованості, адже статті з міжнародними співавторами демонструють вищий рецензований рівень та вплив, особливо в біомедичній сфері для університетів України. Також через розвиток мереж і досвіду міжнародної наукової співпраці завдяки участі у глобальних альянсах EIA, EPICUR, Baltic University Programme створюється середовище взаємного обміну й освіти у співпраці [46].

Особистісна мобільність та лідерство – це наразі найбільш активний та динамічний сегмент, оскільки відповідальність за його дієвість лежить саме на викладачах-ентузіастах, які розвивають командні наукові міждисциплінарні навички, організовуючи міжнародні дослідницькі групи, стажування та конференції.

Для поліпшення наукової інтеграції українських на зарубіжних університетських вчених-викладачів доцільно, на нашу думку, втілити такі кроки:

1. Розробити політику стимулювання викладачів до участі в міжнародних грантах і двосторонніх програмах.
2. Активізувати інституційну підтримку (офіси підтримки досліджень, тренінги написання грантів, менторинг).
3. Зміцнювати структуру міжнародної мобільності через fellowship-програми (MSCA4Ukraine тощо).
4. Розвивати напрямки співпраці між університетами та науковими установами України та ЄС.
5. Підтримувати участь у університетських альянсах і платформах EPICUR, BUP, EU Research Area, Horizon і Erasmus+.

Отже, міжнародна наукова співпраця відіграє вирішальну роль у професійному становленні викладача ЗВО: вона забезпечує інтелектуальний обмін, підвищує наукову якість, розширює професійні горизонти й підтримує академічну автономію. Український контекст, попри кризу, активно інтегрується в світовий академічний простір за рахунок програм EUA, MSCA4Ukraine, грантового фінансування, двосторонніх проєктів і мобільності. У рамках міжнародної інтеграції реалізація запропонованих рекомендацій відкриватиме нову творчу платформу для професійного зростання викладачів ЗВО та наукової модернізації вітчизняних університетів.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Методологія дослідження

Анкетування є одним із найпоширеніших методів соціологічних та педагогічних досліджень, що дозволяє виявляти думки, ставлення, досвід і потреби респондентів у стандартизованій формі. В контексті аналізу професійної наукової діяльності викладачів і дослідників анкети слугують важливим інструментом збору емпіричних даних, що дозволяє зіставляти інформацію між різними категоріями науковців (наприклад, молодими вченими (до 35 років) та досвідченими науковими працівниками (зі стажем понад 10 років)).

Анкетування – це метод збору первинної інформації, що передбачає стандартизоване висування однакових запитань усім респондентам. Він належить до опитувальних методів, має високу універсальність і дозволяє охопити значну кількість осіб за порівняно короткий час.

Переваги методу: стандартизація, масовість, анонімність, економічність.

Недоліки: відсутність контролю за щирістю відповідей, ризик формальних відповідей, обмежена гнучкість.

Види анкетування: паперове, онлайн, поштове, змішане. Ми використали онлайн-форму (Google Forms).

Етапи підготовки анкети: визначення мети і завдань; формування змістових блоків; вибір типу запитань; пілотне тестування; проведення опитування та обробка результатів.

Анкета спрямована на визначення рівня поінформованості, досвіду, участі в наукових програмах і грантах, а також на виявлення труднощів та бар'єрів, які заважають професійному зростанню. Структура складається з двох блоків: «Досвід і поінформованість» та «Труднощі і бар'єри». У першому блоці

респонденти відповідають на питання щодо свого статусу, знань про форми наукової діяльності, засобів підтримки, програм співпраці, а також особистого досвіду у грантових проєктах. Другий блок фокусується на фінансових, організаційних, мовних та інших перешкодах, що ускладнюють участь у науковій роботі та міжнародних ініціативах.

Анкета для досвідчених науковців покликана дослідити їхній досвід, роль у керівництві науковими проєктами, участь у міжнародній діяльності та грантових програмах. Блок «Досвід та участь» включає питання про науковий ступінь, звання, актуальні форми роботи та досвід міжнародної взаємодії. Блок «Виклики та потреби» виявляє проблеми у фінансуванні, організації досліджень, впровадженні результатів та бар'єри для міжнародної участі.

Таблиця 3.1

Порівняльний аналіз анкет

<i>Параметр</i>	Анкета для молодих учених	Анкета для досвідчених науковців
<i>Цільова група</i>	до 35 років, початковий і середній досвід	понад 10 років досвіду
<i>Акцент</i>	поінформованість, залучення до програм	досвід, керівництво, міжнародна інтеграція
<i>Очікуваний результат</i>	виявлення потреб та проблем становлення	виявлення бар'єрів розвитку та наставництва
<i>Проблематика</i>	мотивація, ресурси, гранти	управлінські бар'єри, впровадження розробок

При складанні анкет керувалися такими джерелами:

- European University Association. Reports on university participation in international programmes (2023, 2024).
- OECD Science, Technology and Innovation Outlook.
- UNESCO Science Report.

- Національна академія наук України. Опитування молодих учених (2020–2023).
- Міністерство освіти і науки України. Матеріали Ради молодих учених.
- Scopus та Web of Science – дані щодо публікаційної активності українських науковців.
- Журнали: Scientometrics, Higher Education, Research Policy.

Анкети дозволяють комплексно оцінити ситуацію в науковій спільноті, виявити відмінності між молодими і досвідченими дослідниками, а також визначити ключові напрями для вдосконалення державної та інституційної підтримки науки. Метод анкетування в цьому випадку є оптимальним інструментом, який поєднує можливість збору стандартизованої інформації з охопленням широкого кола респондентів.

3.2. Результати дослідження

В анкетуванні взяли участь 16 молодих учених (до 35 років) та 23 досвідчені науковці (зі стажем понад 10 років). Склад вибірки дозволив отримати порівняльну картину стану поінформованості, досвіду, рівня залученості до наукової діяльності та основних проблем у двох ключових категоріях наукової спільноти.

1. Характеристика учасників

Серед молодих учених: 31,25 % – аспіранти, 25 % – кандидати наук, 18,75 % – докторанти, решта – молоді науково-педагогічні працівники без наукового ступеня (рис. 3.1). Серед досвідчених науковців: 56,52 % – кандидати наук, 43,48 % – доктори наук, більшість мають вчені звання доцента або професора (рис. 3.2). Такі показники відповідають тенденціям, виявленим Радою молодих учених при МОН України (2023), де частка молодих дослідників із науковими ступенями не перевищує 35–40 %, тимчасом як серед досвідчених – понад 90 % мають щонайменше ступінь кандидата наук.

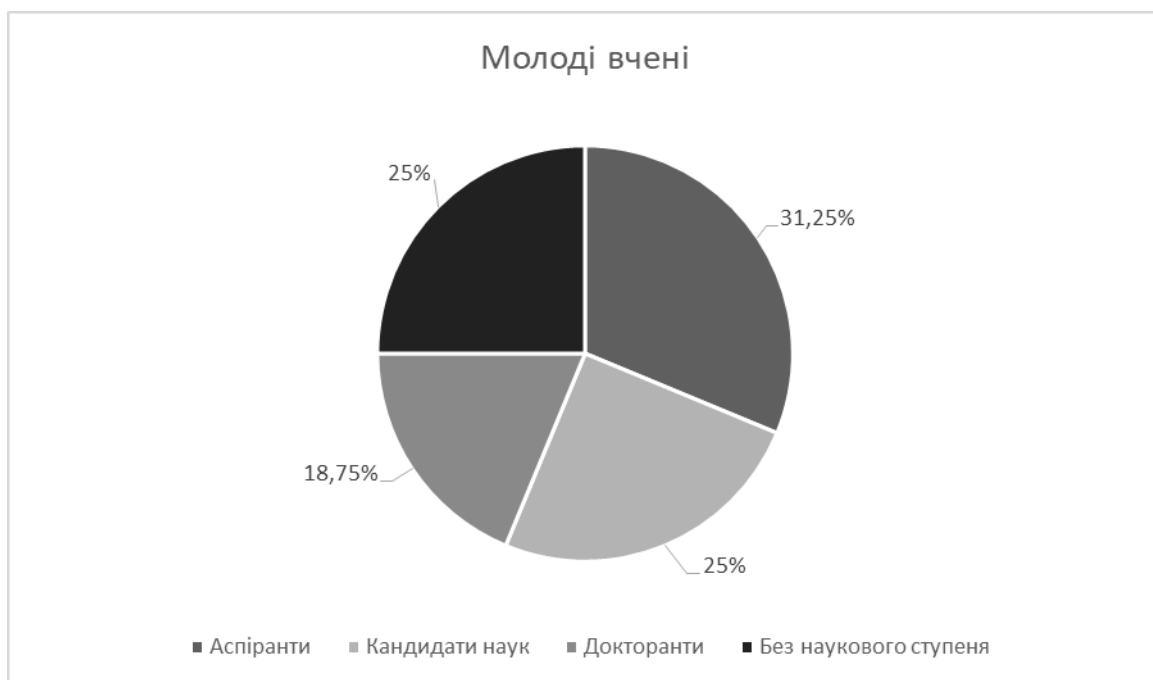

Рис. 3.1. Структура складу опитуваних молодих учених

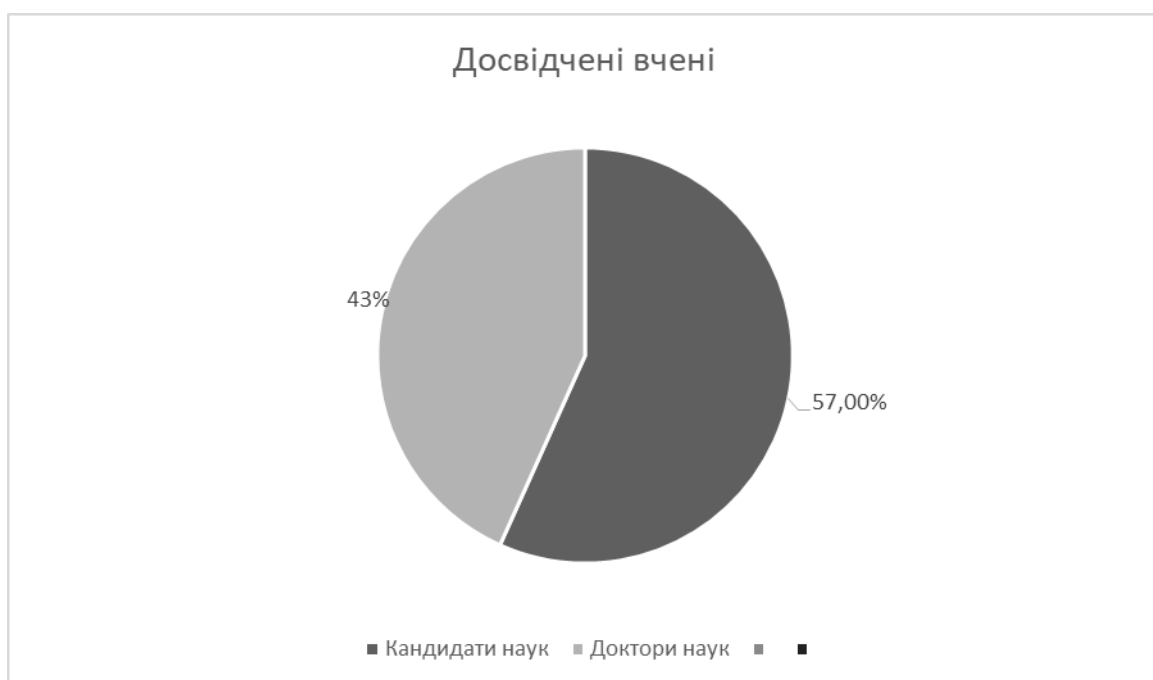

Рис. 3.1. Структура складу опитуваних досвідчених учених

2. Поінформованість та форми наукової діяльності

Більшість молодих учених знають про основні форми наукової діяльності, зокрема: публікації у фахових виданнях (93,75 %), участь у наукових конференціях (87,5 %), участь у наукових гуртках чи лабораторіях

(62,5 %). Серед досвідчених науковців рівень поінформованості про ці форми є майже стовідсотковим, проте вони демонструють більший відсоток участі у керівництві проектами, патентуванні розробок і міжнародних консорціумах. Ці дані корелюють із висновками OECD Science, Technology and Innovation Outlook (2023) [68].

3. Залучення до міжнародних програм та грантової діяльності

Серед молодих учених лише 18,75 % брали участь у міжнародних дослідницьких проектах, 31,25 % знайомі з грантовою діяльністю на практиці, 50 % знають про гранти лише теоретично. Серед досвідчених – 69,56 % мають досвід реалізації міжнародних проєктів, 60,86 % брали участь у грантових програмах (із них дві третини – успішно) (рис. 3.3). Порівняння з даними European University Association (2024) [81] показує, що для України цей розрив є типовим.

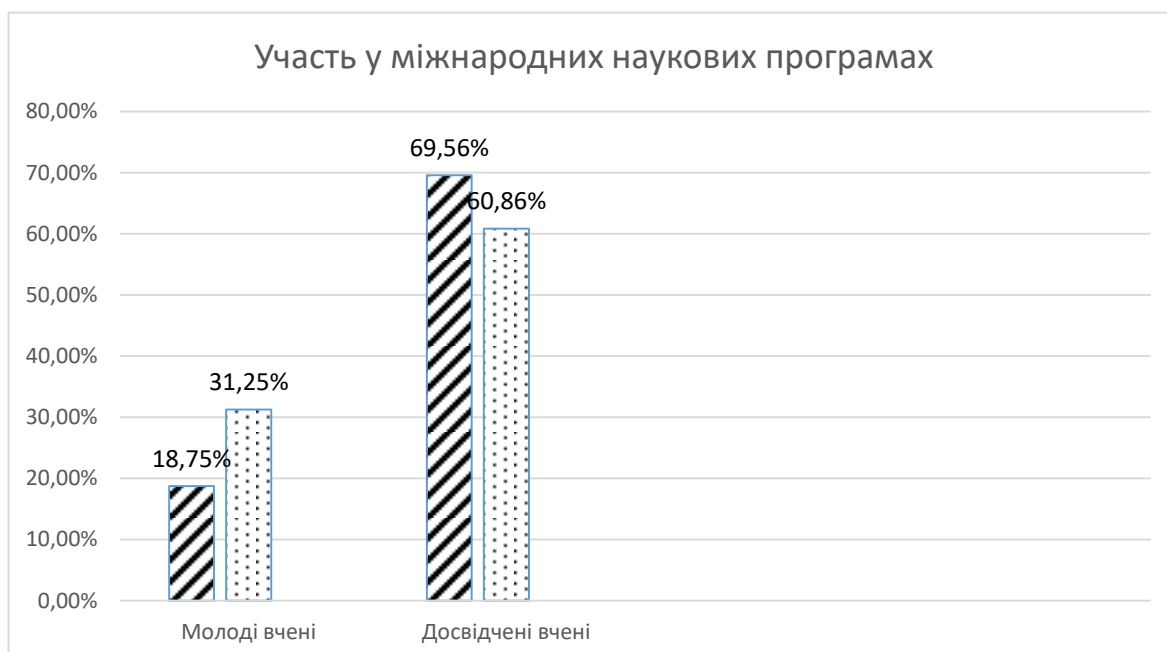

Рис. 3.3. Участь у міжнародних наукових програмах

4. Труднощі та бар'єри

У молодих учених ключовими проблемами стали: недостатнє фінансування (81,25 %), обмежений доступ до сучасного обладнання та

ресурсів (75 %), перевантаження адміністративними чи навчальними завданнями (62,5 %), низька поінформованість про міжнародні можливості (56,25 %) (рис. 3.4). Серед досвідчених науковців домінують проблеми бюрократії у науковому адмініструванні (65,21 %), низька інноваційна активність установ (60,86 %), брак часу на дослідження через навчальне навантаження (56,52 %) (рис. 3.5). Результати узгоджуються з висновками Ради молодих учених [18].

Рис. 3.4. Труднощі та бар'єри, визначені молодими вченими

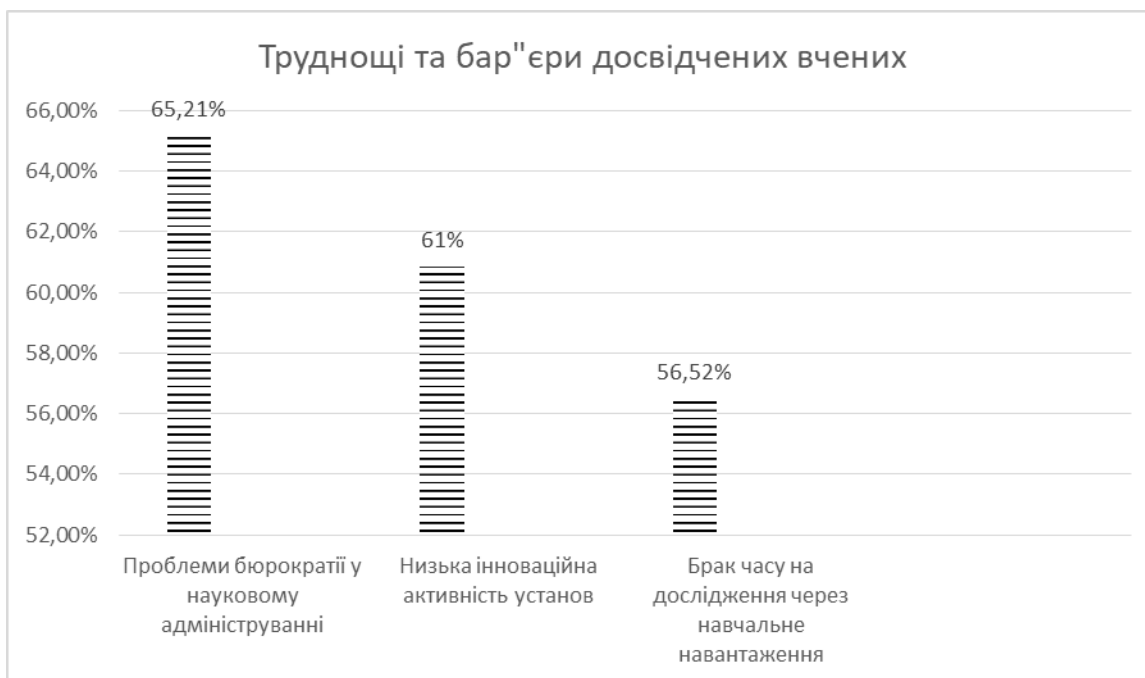

Рис. 3.4. Труднощі та бар'єри, визначені досвідченими вченими

5. Потреби і мотиваційні чинники

Молоді науковці як головні мотиваційні фактори назвали: постійне підвищення професійного рівня, захист дисертації, можливість упровадження наукових розробок, доступ до стажувань за кордоном. Досвідчені науковці пріоритетно відзначили: збільшення фінансування досліджень, полегшення процедур участі в міжнародних грантах, залучення молоді в командні проєкти, розвиток матеріально-технічної бази. Дані збігаються з результатами опитувань UNESCO Science Report (2021) [75].

6. Порівняльні спостереження

Досвідчені науковці у 2-3 рази активніше беруть участь у міжнародних і грантових проєктах. Молоді науковці частіше вказують на брак інформації та наставництва. Обидві групи визнають необхідність посилення міжінституційної співпраці та підтримки з боку держави. Потреби обох груп значною мірою перетинаються, але шляхи їх задоволення різні: молоді вчені потребують

навчання та підтримки входження в науку, досвідчені – зменшення адміністративного навантаження та зміцнення ресурсної бази.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно проаналізувати роль наукової діяльності у професійному становленні викладача закладу вищої освіти, враховуючи сучасні виклики євроінтеграційних процесів, цифрової трансформації, гуманітарних криз та воєнного стану. Результати роботи, викладені у трьох розділах, відображають як теоретичні, так і практичні аспекти проблеми, а також містять авторські висновки за підсумками емпіричного дослідження.

У першому розділі «Теоретичні засади наукової діяльності викладача закладу вищої освіти» розкрито сутність, зміст та багатовимірність наукової діяльності у структурі професійної культури викладача. Проведений аналіз літератури продемонстрував, що наукова активність є ключовим чинником професійної зрілості та академічної автономії викладача. Встановлено, що наукова діяльність забезпечує оновлення знань, формує дослідницьку культуру, стимулює розвиток критичного мислення та інноваційності. Виявлено системні проблеми університетської науки – публікаційний тиск, реплікаційна криза, монополізація видавництва, обмежене фінансування, слабка культура співпраці. Обґрунтовано, що ефективне поєднання наукової та педагогічної функцій викладача сприяє підвищенню якості освіти, забезпечує актуалізацію змісту навчальних курсів та розвиток студентської науки.

Другий розділ «Вплив наукової діяльності на професійний розвиток викладача ЗВО» висвітлив форми та механізми реалізації професійного розвитку через науку, а також окреслив основні проблеми та перспективи наукової активності в Україні. Доведено, що найефективнішими формами наукової діяльності є участь у грантових програмах, міжнародних дослідницьких консорціумах, публікації у виданнях з високим індексом цитування, керівництво студентськими та аспірантськими дослідженнями. Водночас визначено бар'єри: обмежений доступ до ресурсів, бюрократичні

перешкоди, низький рівень англомовної компетентності, а також перевантаження викладачів навчальними завданнями. Позитивною тенденцією є зростання міжнародної співпраці та цифрової інтеграції у наукові мережі, що відкриває нові можливості для професійного зростання.

У третьому розділі «Результати власних досліджень» подано результати анкетування молодих і досвідчених науковців, що дозволило здійснити порівняльний аналіз рівня обізнаності, досвіду участі у наукових програмах та виявлених проблем. З'ясовано, що молоді науковці часто обмежені у доступі до фінансування та міжнародних можливостей, тимчасом як досвідчені стикаються з адміністративними бар'єрами та дефіцитом часу для досліджень. Обидві групи зауважили потребу у розвитку культури наставництва, поліпшенні матеріально-технічної бази та створенні прозорих механізмів стимулювання наукової активності. Отримані результати підтверджують важливість інтеграції наукової роботи в систему підвищення кваліфікації викладачів ЗВО.

Виходячи з поставленої мети дослідження – комплексно проаналізувати роль наукової діяльності у професійному становленні викладача закладу вищої освіти, дослідити її форми, механізми реалізації, проблеми та перспективи, а також визначити практичні шляхи підвищення ефективності наукової активності – було виконано всі поставлені завдання, що підтверджується результатами теоретичного та емпіричного аналізу.

1. Досліджено поняття та зміст наукової діяльності викладача ЗВО. У процесі роботи було з'ясовано, що наукова діяльність є невід'ємною складовою професійної культури викладача, впливає на якість навчального процесу, забезпечує розвиток критичного мислення, інноваційності та академічної автономії. Аналіз наукових джерел підтвердив взаємозв'язок між науковою активністю та підвищенням рівня професійної зрілості.

2. Охарактеризовано наукову діяльність як компонент професійної культури викладача. Було встановлено, що вона формує ціннісні орієнтації, визначає педагогічний стиль, сприяє розвитку творчого підходу до навчання та забезпечує здатність викладача інтегрувати результати наукових досліджень у зміст освітніх програм.

3. Визначено форми та механізми реалізації професійного розвитку викладача через науку. До найефективніших зараховано: участь у грантових програмах і міжнародних проєктах, публікаційну активність у виданнях з високим індексом цитування, керівництво студентськими та аспірантськими дослідженнями, розбудову наукових шкіл та інтеграцію в міжнародні дослідницькі мережі.

4. Проаналізовано проблеми та перспективи наукової активності викладачів ЗВО в Україні. Виявлено, що основними бар'єрами є недостатнє фінансування, бюрократичні процедури, мовні та організаційні обмеження, перевантаження навчальними завданнями, а також нерозвинена система наставництва. Перспективними напрямками є розвиток цифрової наукової інфраструктури, розширення міжнародної співпраці та створення прозорих стимулів для дослідників.

5. Проведено емпіричне дослідження серед молодих і досвідчених науковців, результати якого дали змогу порівняти рівень поінформованості, досвіду, участі в наукових програмах та визначити спільні й відмінні проблеми обох груп. Отримані дані підтвердили, що молоді науковці частіше стикаються з обмеженим доступом до ресурсів і недостатньою інформаційною підтримкою, тимчасом як досвідчені – з адміністративними бар'єрами та дефіцитом часу на дослідження.

6. Розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності наукової діяльності викладачів ЗВО, які включають: створення програм менторської підтримки, оптимізацію навчального навантаження, розширення доступу до

міжнародних грантів, поліпшення матеріально-технічної бази та впровадження стратегій стимулювання публікаційної активності.

Отже, поставлена мета дослідження досягнута повністю. Виконання всіх завдань дозволило комплексно охарактеризувати наукову діяльність викладача ЗВО, виявити її вплив на професійний розвиток, визначити проблеми та окреслити перспективні шляхи їх вирішення. Отримані результати мають як теоретичне, так і практичне значення, оскільки можуть бути використані для вдосконалення політик у сфері вищої освіти, підвищення кваліфікації викладачів та розвитку наукової інфраструктури університетів.

Таким чином, наукова діяльність є стратегічним ресурсом професійного становлення викладача закладу вищої освіти. Вона формує інтелектуальний потенціал, забезпечує конкурентоспроможність як самого викладача, так і університету та виступає інструментом інтеграції у світовий академічний простір. Результати дослідження підтверджують необхідність комплексної підтримки наукової активності через фінансування, розвиток інфраструктури, підвищення кваліфікації, розширення міжнародної співпраці та впровадження політик академічної доброчесності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аспірантура в Україні у 2022 році. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/osv/aspirantura/aspirantura_2022.xl
2. В рамках проєкту PROMENT у Львівській політехніці урочисто відкрили Центр тьюторства та менторства | Національний університет «Львівська політехніка». | Національний університет «Львівська політехніка». URL: <https://lpnu.ua/news/v-ramkakh-proiektu-proment-u-lvivskii-politekhniitsi-urochysto-vidkryly-tsentr-tiutorstva-ta>
3. Васянович Г., Онищенко В. Професійні якості майбутнього фахівця: науково-методологічні критерії визначення і класифікації. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2013. № 4. С. 9-33. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2013_4_3.
4. Гладченко М. Міжнародна співпраця українських науковців: наслідки повномасштабного вторгнення Росії в Україну. URL: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2505.20944>.
5. Департамент міжнародного співробітництва | КПІ ім. Ігоря Сікорського. КПІ ім. Ігоря Сікорського. URL: https://kpi.ua/kpi_links (дата звернення: 02.08.2025).
6. Додаток Publish or Perish: помічник при аналізі свого цитування. URL: <https://entc.com.ua/uk/1165-dodatok-publish-or-perish-pomichnyk-pry-analizi-svoho-tsytuvannia>.
7. Жабін С.О., Ісакова Н.Б., Скороход О.М. Проблеми молодих вчених України та рекомендації щодо їхнього вирішення: аналітичний матеріал. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Problemy-molodyh-vchenyh-Ukrayiny-ta-rekomendatsiyi-shhodo->

yihnogovyrishennya.pdf?fbclid=IwAR0OPqjUJ3hqGT-1PFN8jExnoKtCGs8JdxguMso vjzKIR0uUzCHs_8pj3Pw

8. Жук Л. НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. 2017. С. 146–153. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/mar/9672/ilovepdfcom-146-153.pdf>.

9. Заклади партнери. Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. URL: <https://lvet.edu.ua/index.php/mizhnarodna-diialnist/vuzy-partnery.html> (дата звернення: 02.08.2025).

10. Згуровський М. Технологічне передбачення економіки України на середньостроковому (до 2020 р.) і довгостроковому (до 2030 р.) часових горизонтах (за матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 4 листопада 2015 р.). Вісник НАН України. 2015

11. Ідея Університету: антологія / Упоряд.: М.Зубрицька, Н.Бабалик, З.Рибчинська; відп. ред. М.Зубрицька. Львів: Літопис, 2002. 304 с.

12. Кількість інноваційно активних підприємств за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ni/rik/kiap_ved_20_ue.xlsx

13. Міжнародна діяльність. Сумський державний університет. URL: <https://sumdu.edu.ua/uk/international.html>.

14. Новий менторський склад ТНМУ приступає до роботи - ТНМУ. ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.Я. Горбачевського. URL: <https://www.tdmu.edu.ua/blog/2023/08/31/novyj-mentorskyj-sklad-tnmu-prystupaye-do-roboty/>

15. Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ni/rik/orip_ved_20_ue.xlsx

16. Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти : Закон України від 06.06.2024 № 3791-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3791-20#Text>

17. Про інституційний розвиток рад молодих учених й механізми стимулювання молоді до наукової діяльності: доповідна записка / Кращенко Ю.П., Дегтярьова І.О., Толстанова А.М., Пелехатий А.О., Попов С.В., Коваль К.О. К., 2017. 11 с.

18. Рада молодих учених при Міністерстві освіти і науки України: 2020–2022: монографія / Ващук О., Матвеева К., Торбас О., Лемещенко-Лагода В., Сімахова А., Рогов В. За заг. ред. Матвеева К.; Рада молодих учених при МОН. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2024. 260 с.

19. Семенов О., Козлова О., Штика Ю. Особистість викладача-дослідника у вимірах педагогічного дискурсу. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. 2023. № 5-6 (129-130). С. 339–351. DOI: 10.24139/2312-5993/2023.05-06/339-351

20. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості. К. : Міленіум, 2006. 346 с.

21. Смолінська О.Є. Проблеми розвитку сучасної університетської науки. Сільський господар. 2013. №№ 7–8, 9–10. С. 30–33, С. 30–31.

22. Супрун М. Закономірності професійного становлення викладача вищої школи в умовах інформаційного суспільства. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2010. С. 100–104.

23. Традиції та новації університетської науки в часі і просторі культури: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів та молодих вчених. Х.: НУЦЗ України, 2021. 211 с.

24. Усик В. THE THIRD MISSION OF UKRAINIAN UNIVERSITIES IN THE CONTEXT OF WAR AND RECOVERY. Scientific notes of the University

"KROK". 2025. P. 35–43. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-78-35-43> (date of access: 02.08.2025).

25. Центр науково-освітнього партнерства і мережевої взаємодії – Офіційний сайт Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Офіційний сайт Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. URL: <https://sspu.edu.ua/nauka/strukturni-pidrozdily/tsentr-naukovo-osvitnoho-partnerstva-i-merezhevoi-vzaiemodii>

26. Шевченко І.Ю. Конкуренентоспроможність закладів вищої освіти України: проблеми та перспективи: монографія. Tallinn: Teadmus OÜ, 2023. 252 с.

27. 7 Research Challenges (And how to overcome them) | Articles | Walden University. Walden University. URL: <https://www.waldenu.edu/news-and-events/publications/articles/2010/01-research-challenges> (date of access: 02.08.2025).

28. A Theoretical, Practical, Predictive Model of Faculty and Department Research Productivity / C. J. Bland et al. Academic Medicine. 2005. Vol. 80, no. 3. P. 225–237. URL: <https://doi.org/10.1097/00001888-200503000-00006>

29. About – CATALISI. CATALISI – Catalysation of institutional transformations of Higher Education Institutions. URL: <https://catalisi.eu/about/> (date of access: 02.08.2025).

30. About SciELO | SciELO.org. SciELO.org. URL: <https://www.scielo.org/en/about-scielo> (date of access: 02.08.2025).

31. Abramo G., Cicero T., D'Angelo C. A. The dangers of performance-based research funding in non-competitive higher education systems. Scientometrics. 2011. Vol. 87, no. 3. P. 641–654. URL: <https://doi.org/10.1007/s11192-011-0355-4> (date of access: 02.08.2025).

32. Annual Report. The voice of Europe's universities. 2020. URL: https://www.eua.eu/images/site1/publications/2020_Annual_Report.pdf

33. Balleisen E. The Challenges of Building Interdisciplinary Ecosystems at Research Universities | Office of Interdisciplinary Programs. Office of Interdisciplinary Programs. URL: <https://interdisciplinary.duke.edu/resource/challenges-building-interdisciplinary-ecosystems-research-universities/> (date of access: 02.08.2025).
34. Bandura R., Reynal P., Leonchuk L. Ukraine's Science, Technology, and Innovation Ecosystem: An Engine of Economic Growth. The Center for Strategic and International Studies (CSIS). URL: https://www.csis.org/analysis/ukraines-science-technology-and-innovation-ecosystem-engine-economic-growth?utm_source=chatgpt.com
35. Becher T., Trowler P. Academic Tribes and Territories. Open University Press, 2001. 33 p.
36. ÇALI M., GERDOÇI B., JASO F. Research Barriers and Academic Productivity. The IAFOR International Conference on Education – Hawaii 2023. 2023. URL: <https://doi.org/10.22492/issn.2189-1036.2023.33>
37. Carvalho L., Goodyear P., Markauskaite L. Epistemic placemaking: collective reimagining of spaces for more sustainable, equitable and inclusive futures. Higher Education Research & Development. 2025. Vol. 44, no. 1. P. 163–177. URL: <https://doi.org/10.1080/07294360.2024.2429473>
38. Centre for International Cooperation – Центр міжнародної співпраці. Львівський університет. URL: <https://international.lnu.edu.ua/> (дата звернення: 02.08.2025).
39. Cockburn A. Threats of a Replication Crisis in Empirical Computer Science. Communications of the ACM. URL: <https://cacm.acm.org/research/threats-of-a-replication-crisis-in-empirical-computer-science/> (date of access: 02.08.2025).
40. Cohen-Sasson O., Tur-Sinai O. The Replication Crisis and IP Law: A Novel Policy Tool For Open Science. Arizona State Law Journal. 2022. P. 55. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4274712>.

41. Collaboration in Higher Education / ed. by S. Abegglen, T. Burns, S. Sinfield. Bloomsbury Publishing Plc, 2023.

URL: <https://doi.org/10.5040/9781350334083>

42. Compagnucci L., Spigarelli F. The Third Mission of the university: A systematic literature review on potentials and constraints. Technological Forecasting and Social Change. 2020. Vol. 161. P. 120284.

URL: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120284> (date of access: 02.08.2025).

43. Contributors to Wikimedia projects. Publish or perish - Wikipedia. Wikipedia, the free encyclopedia.

URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Publish_or_perish (date of access: 02.08.2025).

44. EDUC Alliance – Open your world of European education. EDUC Alliance – Open your world of European education.

URL: <https://www.educalliance.eu/news/educ-alliance-welcomes-ukraine-launching-the-educ-wide-project-for-inclusive-research-development> (date of access: 02.08.2025).

45. Erasmus+ KA1. Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького.

URL: <https://lvet.edu.ua/index.php/mizhnarodna-diialnist/proiektna-diialnist-ta-prohramy-akademichnoi-mobilnosti/erasmus.html>

46. EUROPEAN AND UKRAINIAN UNIVERSITIES' COOPERATION: STATE OF PLAY AND FUTURE PERSPECTIVES. 2024. 54 p.

URL: https://epicur.edu.eu/wp-content/uploads/2024/05/EUAsUkraine_final_report.pdf.

47. Fire M., Guestrin C. Over-optimization of academic publishing metrics: observing Goodhart's Law in action. GigaScience. 2019. Vol. 8, no. 6.

URL: <https://doi.org/10.1093/gigascience/giz053> (date of access: 02.08.2025).

48. From principles to practices: Open Science at European universities. 2020-2021 EU universities. 2020-2021 EUA Open

Science Sur A Open Science Survey results / R. Morais et al.
URL: <https://digitalcommons.unl.edu/scholcom>.

49. Fulbright Ukraine - Програма академічних обмінів імені Фулбрайта в Україні. Fulbright Ukraine. URL: <https://fulbright.org.ua/uk/>

50. Guardian staff reporter. Scientific publishing needs urgent reform to retain trust in research process | Letters. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/science/2025/jul/20/scientific-publishing-needs-urgent-reform-to-retain-trust-in-research-process> (date of access: 02.08.2025).

51. Haj Taieb S. Measuring the third mission of European Universities: A systematic literature review. Society and Economy. 2024. URL: <https://doi.org/10.1556/204.2023.00030> (date of access: 02.08.2025).

52. Hillary F. G., Medaglia J. D. What the replication crisis means for intervention science. International Journal of Psychophysiology. 2020. Vol. 154. P. 3–5. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2019.05.006> (date of access: 02.08.2025).

53. Hladchenko M. International collaboration of Ukrainian scholars: Effects of Russia's full-scale invasion of Ukraine. URL: <https://arxiv.org/pdf/2505.20944>.

54. Hyland K. Academic Publishing: Issues and Challenges in the Construction of Knowledge. Oxford University Press, 2015. 256 p.

55. Innovative Teaching in Higher Education. Santiago, 2022. 206 p.

56. International education in Ukraine: continuing in the face of adversity. European Association for International Education | EAIE Homepage. URL: <https://www.eaie.org/resource/international-education-ukraine.html> (date of access: 02.08.2025).

57. Ioannidis J. P. A. Why Most Published Research Findings Are False. PLoS Medicine. 2005. Vol. 2, no. 8. P. e124. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.0020124> (date of access: 02.08.2025).

58. Jensen I. B., Dikilitas K. A scoping review of action research in higher education: implications for research-based teaching. *Teaching in Higher Education*. 2023. P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.1080/13562517.2023.2222066> (date of access: 02.08.2025).
59. Jilcha K. Identifying existing research challenges and enhancing outcomes through the development of standardized methodologies. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2025. Vol. 12, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1057/s41599-024-04269-7> (date of access: 02.08.2025).
60. Journal of Education and Teaching (JET). *Journal of Education and Teaching (JET)*. URL: <https://www.jet.or.id/index.php/jet> (date of access: 02.08.2025).
61. Kluger J. Modern Science Has a Publish-or-Perish Problem. *TIME*. URL: <https://time.com/4004391/modern-science-has-a-publish-or-perish-problem/> (date of access: 02.08.2025).
62. Macfarlane B., Zhang J., Pun A. Academic integrity: a review of the literature. *Studies in Higher Education*. 2012. Vol. 39, no. 2. P. 339–358. URL: <https://doi.org/10.1080/03075079.2012.709495>
63. Marcus G. Cleaning Up Science. *The New Yorker*. URL: <https://www.newyorker.com/news/news-desk/cleaning-up-science> (date of access: 02.08.2025).
64. Mosha M. Challenges Faced by Academicians in Research and Publications in Higher Learning Institutions: A Case Study of Kampala International University in Tanzania. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*. 2022. Vol. VI, no. VII. P. 801–807. URL: <https://rsisinternational.org/journals/ijriss/Digital-Library/volume-6-issue-7/801-807.pdf>.
65. Neele D. RESEARCH PRODUCTIVITY AND THE GROWTH OF ACADEMIC STAFF IN THE EDUCATIONAL SECTOR.

URL: https://www.academia.edu/115978378/RESEARCH_PRODUCTIVITY_AND_THE_GROWTH_OF_ACADEMIC_STAFF_IN_THE_EDUCATIONAL_SECTOR

66. Ní Shúilleabháin A., McAuliffe F., Ní Shé É. ‘Bottoms up’: A case study on integrating public engagement within a university culture. *Research for All*. 2021. Vol. 5, no. 2. URL: <https://doi.org/10.14324/rfa.05.2.12> (date of access: 02.08.2025).

67. Nosenko Y., Shyshkina M., Oleksiuk V. Collaboration between Research Institutions and University Sector Using Cloud-based Environment. *ICTERI*. 2016. URL: <https://arxiv.org/pdf/1807.08741>.

68. OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2023: Enabling Transitions in Times of Disruption, OECD Publishing, Paris, 2023. URL : <https://doi.org/10.1787/0b55736e-en>

69. Open Science: The Challenge for Universities. IAU - International Association of Universities - The Global Voice of Higher Education. URL: https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/open_science_the_challenge_for_universities.pdf.pdf (date of access: 02.08.2025).

70. Organizational Factors as Antecedents of University Academic Staff Research Productivity. *Journal of Education and Practice*. 2020. URL: <https://doi.org/10.7176/jep/11-18-11>

71. Partnership success aims to build a better future for Ukraine. University of Portsmouth. URL: <https://www.port.ac.uk/news-events-and-blogs/news/partnership-success-aims-to-build-a-better-future-for-ukraine> (date of access: 02.08.2025).

72. Popović I. There is a road ahead for Ukraine’s universities. European University Association (EUA). URL: <https://www.eua.eu/our-work/expert-voices/there-is-a-road-ahead-for-ukraines-universities.html> (date of access: 01.08.2025).

73. Reflective Learning in Higher Education: Active Methodologies for Transformative Practices / J. Colomer et al. Sustainability. 2020. Vol. 12, no. 9. P. 3827. URL: <https://doi.org/10.3390/su12093827> (date of access: 02.08.2025).

74. Remember publish or perish?. Reddit. r/Professors. URL: https://www.reddit.com/r/Professors/comments/jfz34e/remember_publish_or_perish/.

75. Science Report Cover Zipline International Inc. The race against time for smarter development. UNESCO : Building Peace through Education, Science and Culture, communication and information. URL: <https://www.unesco.org/reports/science/2021/en> (date of access: 02.08.2025).

76. Sharma S. Disclosure of conflict of interest in scientific publications. Perspectives in Clinical Research. 2020. Vol. 11, no. 4. P. 137. URL: https://doi.org/10.4103/picr.picr_287_20 (date of access: 02.08.2025).

77. Shykhnenko K., Sbruieva A. Building Research Capacity and Promoting Collaboration Through Grant Writing: Lessons From Ukrainian Universities. European Journal of Educational Research. 2024. Vol. 13, no. 2. P. 585–603. URL: <https://doi.org/10.12973/eu-jer.13.2.585> (date of access: 02.08.2025).

78. Supporting the Ukrainian university sector EUA RECOMMENDATIONS. European University Association (EUA). URL: https://www.eua.eu/images/supporting_the_ukrainian_university_sector_06_07_2023.pdf (date of access: 02.08.2025).

79. Teaching and Teacher Education. Science Direct. URL: <https://www.sciencedirect.com/journal/teaching-and-teacher-education>.

80. Teixeira da Silva J. A. PERSONAL CONFLICTS OF INTEREST IN THE PUBLISHING ENTERPRISE: FOCUS ON JOURNAL EDITORS. Central Asian Journal of Medical Hypotheses and Ethics. 2021. Vol. 2, no. 4. P. 215–221. URL: <https://doi.org/10.47316/cajmhe.2021.2.4.05> (date of access: 02.08.2025).

81. The European University Association (EUA). Annual Report The Voice of Europe's Universities. 2024. 32 p.
URL: <https://www.eua.eu/publications/reports/eua-annual-report-2024.html>.
82. The impact of researchers' perceived pressure on their publication strategies / D. Johann et al. Research Evaluation. 2024.
URL: <https://doi.org/10.1093/reseval/rvae011> (date of access: 02.08.2025).
83. Ukraine. European University Association (EUA).
URL: <https://www.eua.eu/our-work/topics/ukraine.html> (date of access: 02.08.2025).
84. Ukraine: Digital transformation of education as a strategic path to resilience and innovation. What is Eurydice?.
URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/news/ukraine-digital-transformation-education-strategic-path-resilience-and-innovation> (date of access: 01.08.2025).
85. Useful read: EUA Trends 2024 Report "European higher education institutions in times of transition". The UKRAINIAN Academic International Network.
URL: <https://ukrainet.eu/2024/10/28/eua-trends-2014/> .
86. van Raan A. Challenges in Ranking of Universities. Proceedings of the First International Conference on World Class Universities. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=0f62b2ea85a99549549ecadf4b01d8fe11b59e90>.
87. Which international co-authorships produce higher quality journal articles? / M. Thelwall et al. Journal of the Association for Information Science and Technology. 2024. URL: <https://doi.org/10.1002/asi.24881> (date of access: 02.08.2025).
88. Williams P. GRC Responsible Research Assessment Case Studies. 56 p.
URL: https://globalresearchcouncil.org/fileadmin/documents/RRA_WG/2025-05_GRC_Responsible_Research_Assessment_Case_Study_Booklet.pdf.
89. YALÇIN S., ALTUN YALÇIN S. Difficulties Encountered by Academicians in Academic Research Processes in Universities. Journal of Education

and Practice. 2017. Vol. 8, no. 6. P. 143–153.
URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1133088.pdf>.

90. Yang S., Shu D., Yin H. “Teaching, my passion; publishing, my pain”: unpacking academics’ professional identity tensions through the lens of emotional resilience. Higher Education. 2021. URL: <https://doi.org/10.1007/s10734-021-00765-w>

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА ДЛЯ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

Мета опитування – вивчення поінформованості, досвіду та проблем, пов'язаних з науковою діяльністю молодих учених, а також визначення шляхів підвищення ефективності підтримки їхньої роботи.

Критерії відбору респондентів: молоді учені віком до 35 років, які працюють або навчаються в закладах вищої освіти чи наукових установах.

Блок I. Досвід та поінформованість

1. *Вкажіть, до якої категорії Ви належите:*

- аспірант(ка)
- докторант(ка)
- молодий науково-педагогічний працівник (без наукового ступеня)
- кандидат наук
- доктор наук

2. *Які форми наукової діяльності Вам відомі? (можна обрати кілька варіантів)*

- публікації у фахових виданнях
- участь у наукових конференціях
- робота у наукових гуртках / лабораторіях
- участь у міжнародних наукових проєктах
- патентування розробок
- рецензування наукових матеріалів
- інші (вкажіть) _____

3. *Які форми наукової діяльності Ви особисто практикуєте? (відкрита відповідь)* _____

4. *Які інструменти та засоби підтримки наукової діяльності Вам відомі? (можна обрати кілька варіантів)*

- державні програми фінансування досліджень
- внутрішні гранти університету/установи
- міжнародні грантові програми
- програми академічної мобільності
- стипендіальні програми для молодих учених

- менторські та тренінгові програми
- інші (вказіть) _____

5. У яких програмах підтримки та співпраці Ви брали участь за останні 3 роки? (відкрита відповідь) _____

6. Чи знайомі Ви з грантовою діяльністю?

- Так, маю досвід підготовки/реалізації грантових проєктів
- Так, ознайомлений(а) теоретично, але досвіду немає
- Ні, не знайомий(а)

7. Якщо Ви брали участь у грантових програмах, вкажіть їхні назви та результати: (відкрита відповідь) _____

Блок II. Труднощі та бар'єри

8. Які основні труднощі Ви відчуваєте у здійсненні наукової діяльності? (можна обрати кілька варіантів)

- недостатнє фінансування досліджень
- відсутність доступу до сучасного обладнання
- обмежений доступ до наукових баз даних і літератури
- перевантаження навчальною/адміністративною роботою
- низька поінформованість про програми підтримки
- недостатня мовна підготовка для міжнародної співпраці
- інші (вказіть) _____

9. Які бар'єри, на Вашу думку, найбільше перешкоджають участі у міжнародних наукових програмах? (відкрита відповідь)

10. Що, на Ваш погляд, могло б найбільше покращити умови Вашої наукової діяльності? (відкрита відповідь) _____

11. Чи розглядали Ви можливість роботи за кордоном з наукових причин?

- Так, активно планую
- Так, розглядаю як потенційний варіант
- Ні, не планую

12. Якщо «так», які основні причини такого рішення? (відкрита відповідь)

АНКЕТА ДЛЯ ДОСВІДЧЕНИХ НАУКОВЦІВ

Мета опитування – вивчення досвіду, участі та проблем, пов'язаних із науковою діяльністю досвідчених науковців, а також визначення шляхів підвищення ефективності підтримки та розвитку наукової сфери.

Критерії відбору респондентів: науково-педагогічні працівники або науковці зі стажем понад 10 років у сфері наукової діяльності.

Блок I. Досвід та участь у науковій діяльності

1. Ваш науковий ступінь:

- кандидат наук
- доктор наук
- немає наукового ступеня

2. Ваше вчене звання:

- доцент
- професор
- немає вченого звання

3. Які форми наукової діяльності Ви здійснюєте на даний момент? (можна обрати кілька варіантів)

- підготовка наукових публікацій
- участь у конференціях
- керівництво науковими проектами
- керівництво аспірантами/докторантами
- патентування розробок
- участь у міжнародних дослідницьких консорціумах
- інші (вказіть) _____

4. Чи брали Ви участь у міжнародних програмах або проектах протягом останніх 5 років?

- Так
- Ні

5. Якщо «так», вкажіть назви програм/проектів та Вашу роль: (відкрита відповідь) _____

6. Чи маєте Ви досвід участі в грантових програмах?

- Так, успішно реалізовував(ла) гранти
- Так, але без фінального успіху
- Лише теоретично ознайомлений(а)
- Ні

7. Які інструменти та засоби підтримки наукової діяльності Ви використовуєте? (можна обрати кілька варіантів)

- державні гранти
- міжнародні гранти
- внутрішні університетські гранти
- програми академічної мобільності
- інші (вказіть) _____

Блок II. Виклики та потреби

8. Які основні проблеми Ви вбачаєте в організації наукової діяльності у Вашій установі? (можна обрати кілька варіантів)

- недостатнє фінансування
- бюрократичні процедури
- обмежений доступ до обладнання
- низька зацікавленість у впровадженні результатів досліджень
- інші (вказіть) _____

9. Які бар'єри найбільше перешкоджають Вашій участі у міжнародних програмах?

- мовні обмеження
- складність оформлення документів
- недостатня інформаційна підтримка
- обмежений час через навчальне навантаження
- інші (вказіть) _____

10. Які ресурси або умови найбільше сприяли б підвищенню Вашої наукової продуктивності? (відкрита відповідь) _____

11. Чи розглядаєте Ви можливість роботи за кордоном?

- Так, активно планую
- Так, як можливий варіант
- Ні, не планую

12. Якщо «Так», вкажіть основні причини: (відкрита відповідь)
